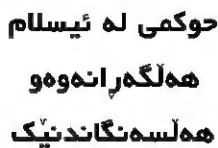

www.alibapir.com زنجیره ی بابہ تہ ہمہ نوہ میہ کان

عمرے باپ پر

www.alibapir.com

له نازبه ډولمهالېښههکښکې لهکښکښ
www.alibapir.com
نن مهشم یر موانع التواصل التواصل التواصل

AliBapir

archive.org/details/@alibapir

www.alibapir.net

English - عربي - کوردی

AliBapir

archive.org/details/@alibapir

www.alibapir.net

English - عربي - کوردی

AliBapir

archive.org/details/@alibapir

www.alibapir.net

English - عربي - کوردی

حوکمی له ئیسلام هه لگه رانه وه و هه لسه نگان د نیک

عه لی با پیر

چاپی یه که م

په ښار کډه وه وړاکیان د ن

مافی له چاپدانه وهی بارئێراوه
بۆ
نوسینگهی تهفسیر

نـ : لای کتـ یـبـ : حوکمی له ئیسلام هه‌لگه‌رانه‌وه‌و هه‌سه‌نگاندنێک
نوسـ : هـر : عه‌لی باپیر
بلا‌وکردنه‌وه‌ی : نوسینگهی تهفسیر بۆ بلا‌وکردنه‌وه‌و راگه‌یاندن/هه‌ولێر
خـ : هـ ت : نه‌وزاد کۆبی
نه‌خشه‌شازی ناوه‌وه : عزالدین محمد عمر
بـ : هـر گ : أمین مخلص
نۆره و سالی چاپ : یه‌که‌م 1432 کـ - 2011ز
تـ : سیراژ : 1500 دانه

له به‌رپه‌وه‌به‌راپه‌تی گشتی کتێبخانه گشتیه‌کان ژماره‌ی سپاردنی (61) ی سالی (2011) ی پێی دراوه

التهفسیر
بۆ بلا‌وکردنه‌وه‌و راگه‌یاندن
هه‌ولێر- شه‌قامی دادگا - ژێر ئوتێلی شیرین پالاص
ت : ٢٢٢١٦٩٥ - ٢٢٣٠٩٠٨ - ٢٥١٨١٣٨
مۆبایل : ٢٢ ٥١ ٤٦٠ ٧٥٠ - ١٣٨ ٧٢ ٩١ ٠٧٧٠
tafseeroffice@yahoo.com
tafseeroffice@maktoob.com
altafseer@hotmail.com

چہ کہ روئے تیر و یکتبہ کافہ نہ بگوزری
فلان و حسن و سہ رجاں و پرورگار وود .

وہ کہ تیر وود ہی سلام وادود سینہ چہ کہ ورتک

ولید کا فوریہ خنہ کی کہ سایہ ی بہ ہر وین و گرتی زینری

حنو فتنہ ملاطبا . جہ کہ سوسہ کی خنہ خنہ

وہ کہ کم کہ فو سینگہ کی نہ سیر بہ وکار وہ کہ کی .

خنہ بہ رو کہ نہ بخانہ شمس وکار بانہ وہ وکتی کہ کن

بین ، تنہ کی سوسہ سیاہ کہ کم .

عسلی باپیر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله الذي هدانا لهذا السلام على يد مولانا محمد رفیع دہلوی

بہارِ نبوی (جلد اول) ۲۰۰۰ء طبع و تصنیف

نورِ نبوی (جلد اول) تصنیف و تالیف

بہارِ نبوی (جلد اول) تصنیف و تالیف

بہارِ نبوی (جلد اول) تصنیف و تالیف

بہارِ نبوی (جلد اول) تصنیف و تالیف

بہارِ نبوی (جلد اول) تصنیف و تالیف

محمد رفیع دہلوی

۱۱ ربیع الثانی ۱۴۲۱ھ

۲۰۰۰ / ۵ / ۱۹

محمد رفیع

نيوهرۆك

لاپەرە	بايەت
7	نيوهرۆك .
9	پيشكەش بى .
10	پيناسى ئەم نامىلكەيە .
16	برگەي يەكەم : ئازادىي مرۇف ئە پرواھينان و ھەبىزاردنى ئايىندا
21	برگەي دووہم : ئازادىي مرۇف ئە وازىيھينان و گۆرپىنى ئايىندا
22	يەكەم : بەلگەي ئەوانە كە رايان وايە سزاي ھەلگەرا ئەوہ لە ئى سلام كوشتنە .
24	دووہم : بەلگەكانى ئەوانە كە رايان وايە تەنيا بە لە ئىسلام ھەلگەرا ئەوہ مرۇف ناكوزرى .
25	بەلگەي يەكەم .
30	بەلگەي دووہم .
37	بەلگەي سىيەم : ھەلۆەشاننەوہى بەلگەكانى راى يەكەم .
44	بەلگەي يەكەم .
48	بەلگەي دووہم .
53	بەلگەي سىيەم .
56	بەلگەي چوارەم .
57	بەلگەي پىنجەم .
61	لە كۆتايى دا : سى خالى گرىنگ .
72	بەرھەمەكانى دانەر

مِنْ ۖ وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ
فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ
فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ۖ وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ ۖ
هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢١٧﴾ أَكْبَرُ الْبَقَرَةِ .

هه نۆڤه څومنه/په زمره/مېرمنان له خاتونان
 نه دي ښکاره کړي. د دې په اړه به په ځانگړي
 توگه ښکاره کړي. د دې په اړه به په ځانگړي
 توگه ښکاره کړي. د دې په اړه به په ځانگړي

www.alibapir.net
 - عربي - گوردی

علي بابېر AliBapir

علي بابېر AliBapir

archive.org/details/@alibapir

YouTube

Instagram

پیناسه ی ئەم نامیلگه یه

خوینهری به ریز !

ئەم نامیلگه یه ی به رده ست له ئە سڵدا دوو ئالقه ی به رنا مه ی (سه رنج) بووه ، که له که نالی ئا سمانی (به یام) دا پێ شکه ش ده کړی، به ناوونیشانی: (ئیسلام و ده وڵه تداریی و حوکمرانی) که پاش هی نرا نه سه رگا غه زو چاوپێ داگیرانه وه ی خۆم به م شیوه یه یان لی هاته وه .

شایانی با سی شه که ئێ مه مه سه له ی: (له ئی سلام هه لگه رانه وه) مان له نیو باب ته ی: (ئازادی دین داری و بیرو را در برین) دا خ ستۆ ته پروو، له زنجیر و تاری: (ئی سلام و ده وڵه تداریی ....) دا، وه (ئازادی دین داری و بیرو را در برین) یش له نیو باب ته ی: (دابین کردنی ماف و ئازادی یه کان) دا که ئە مه یش له و لی کۆ لینه وه یه ی ئێ مه دا (چه و ته مین ب نه مای سی سته می حوکمرانی ئیسلامی) ه .

دیاره مه سه له ی: (حوکمی له ئیسلام هه لگه رانه وه) ش یه کی که له مه سه له زۆر هه ستیاره کان و له را بردو و ئی ستاشدا مشت و مرو قسه وبا سی زۆری له باره وه گراوه و گری و، نیش به ئه رکی سه رشانی خۆم زانی که ئە وه قه ناعه ت و تی گه یشتنه ی له و باره وه

باش سەرنجدان و ليۆردبوو نە ۋە تېڤكرىي نى زۆرى قور ئان و سۈننەت و ئىجتىي ھادو قەسەو بېروراي زانا يان، بۆم درو سىتبوۋە رايىگەيەنەم.

شايانى باسىشە كە ھەموو ئەو بابەت و مەسەلەنەي راجىيەي و مەشتومريان لەنيوان زاناياندا لەسەر درو سىتبوۋە، لەسۆنگەي ئەو ۋەدەيە كە دەقى شەرىعەتى راست و روون و يەكلايەكەرەدەميان لەباردە ۋە نەھاتوون، مەبەستى شەمان لە (شەرىعەت) قور ئان و سۈننەتنەو، مەبەستى شەمان لە (راست- صحىح) بوونى دەقەكانى شەرىعەت، دۇنيا بوونما نە لە (ۋە حى) بوون يان لە رووى سەنەدەدە، كە ديارە ئايەتەكانى قور ئان ھەموويان وان، بەلام دەقەكانى سۈننەت جۇراو جۇرنەو مەتەواتىرو راست و باش و بېھيز (المتواتر والصحيح والحسن والضعيف) يان لەنيودايە.

ۋە مەبەستەمان لە (پوون- واضح) بوونى دەقەكانى شەرىعەت، رۇشن و ئاشكەرا بوونى واتا ۋە چەمكەكانىيەنە، كە ديارە لەو روۋدە ئايەتەكانى قور ئان و چەمكەكانى سۈننەتىش، جۇراو جۇرنەو بەگەشتى دابەش دەبن بۆمانا پوون و ئاشكەرا (محکم) مانا ناپوون و ويگەچو (متشابه).

ۋە مەبەستى شەمان لە: (يەكلايەكەرەدە- حاسم) بوونى دەقەكانى شەرىعەت، ئەو يەكە و يېراي مانا رۇشبوونيەن،

لەبارەى حوكمى ئەو مەسەلە يەشەۋە كە لەبارە يەۋە ھاتوون، كە ئايا دەكەۋىتە خانەى كام لە پىنج حوكمە گشتىيەكانەۋە، (پەۋايى، پىۋىستىتى، پەسندى، قەدەغەيى، ناپەسندى: الإباحة، الوجوب، الإستحباب، الحرقة، الكراهة) يەكلایى كەرەۋە بن و نوختە بخەنە سەر پىت.

بۇ يە ھەركە سىك لە تىگەي شتى قور ئان و سوننەت و جۈنەتى ئىجتىھاد تىدا كەرنىا ندا قوۋل بوۋىتەۋە، بە رىزو سىنە فراۋانىيەۋە تەماشای راجىيى زانايان دەكات و ھەر لە رىۋە بر يارى حازر بەدە ستىان بۇ نادات، ھەر چەندە لە گەل قەنا عەت و بىروراي ئەۋىش نەگونجىن، ئەۋەتا پىشەۋايەكى ناۋدارى ۋەك (ئىبن تەيمىيە) خوا لىي خوشبى، كە زۆرتىن تىگىرانى لە گەل زانواۋ پىشەۋايانى رۇز گارى خۇى و رۇز گارى پىش خوشبىدا ھەبوۋە، لە سەر چەند مەسەلەيەك كە بىروراي قەنا عەتى تىيا ندا لە زۆر بەى زانايان جىاواز بوۋە، ۋەك بەرگىر كەرن لە ھەلۋى ستى زانايان كە بەبى بەلگەۋە پا ساۋ راجىيى (! ختلاف) يان لەبارەى با بەت و مەسەلە م شتومر ھەلگەركە نەۋە نەبوۋە، نامىلكە يەكى نوو سىۋە بەناۋونى شانى (رفع الملام عن الأئمة الأعلام) واتە: (لادانى لۆ مەۋ گەلىي لە پىشەۋايانى ناۋدان).

ئاشكراشە كە بېجگە لە قورئان و سوننەت، ھېچ شتېكى دېكە بە ئاينېكى پابەندكەر (دېن مۇلزم) دانانرى و بېروراو ئىجتىھادى زا ناو پى شەۋاپانىش لەباردى ئەو با بەت و مە سەلانىۋە كە راجىيى ھە ئدەگرن، لە كات و شوپن و ژىنگەيە كەۋە بۇ يەكى دېكە گۇرانيان بەسەردا دى و تەنيا راستىيە رەھايەكان (الحقائق المطلقة) چەسپاۋو نەگۇرن.

منىش لە لىكۇلئىنەۋەمدا لەباردى ئەم مە سەلەيە ھە ستىارەۋە تاكە مەبەستەم ئەۋەبۈۋە كە ھۆكۈمى شەرىعى راست و دروستى بخە مەروۋ و سەرچەم ئەۋ دەقانەى قورئان و سوننەت كە لەۋبارەۋە ھاتوون و سوننەتى كرده يى پېغەم بەر ﷺ، بەشۈمەيەك كە ھېچ جۇر تىگىران (تصادم) و پىكەۋە دۇبوون (تناقض) يىكيان لە نىۋاندا نەبى، پىكەۋە كۆپكەينەۋە، چۈنكە پىمۋايە ئەۋ رايەى كە دەلى: ھۆكۈمى لە ئىسلام ھەلگەرانەۋە (حكم الارتداد عن الإسلام) لە ھەموو حالاندا بىرىتيە لە سزادانى باباى ھەلگەراۋە، بە كۈشتن، ھەر چەندە كاتى خۇى و ئىستاش راي زۇربەۋ جەماۋەرى زانايانە، بەلام دەبىتە مايەى تىگىران و پىكەۋە دۇبوونىكى گەۋرە لە نىۋان: قورئان و سوننەتى كرده يى پېغەم بەرى خوا ﷺ لە لا يەك و ھە ندىك ھەرمای شتى پېغەمبەرى خوا ﷺ، لەلايەكى دىكەۋە، بۇيە ئەۋ پىۋىستى بە لىكۇلئىنەۋە چارەسەر ھەيە، چۈنكە مەحالە قورئان و سوننەت

یان راستەر بڵیین: قور ئان و سوننەتی کردەیی و، ھە ندیک دەقی
سوننەت پێکھو ە دژو ناکۆک بن، پێشموا یە ئیمە زۆر باش ئەو
ئامانج و مەبەستە مان پێکا و ەو ھینا و ەتە دی، لەپێشە و ەش دە ئیم:
سو پیا سی ھە رکە سی ک دە کەم، کە بە رەخ نە و تی بێ ز یەکی
دڵسو زانە ی خو ی بە ھەر مە ندەم دە کات.
والسلام علینا و علی عباد الله الصالحین.

نووسەر

13 ذي الحجة

1431 ك

2010/11/19ز

The banner is a horizontal strip with a light blue background and a thin orange border. It features a central image of a man in a white turban and a white shirt, holding a book. To the left of the image, there is a Facebook icon with the text 'رێکەپاڤاندنی مەکتەبی ھەلوسنەتە عەلی بابیر' and a red button with a white 'd' icon and the text 'archive.org/details/@alibapir'. Below this, there are two QR codes and the text 'AliBapir' with 'Android' and 'App Store' logos. To the right of the image, there is a Facebook icon with the text 'عەلی' and a red button with a white 'd' icon and the text 'AliBapir'. Below this, there are three QR codes and the text 'رێکەپاڤاندنی مەکتەبی ھەلوسنەتە عەلی بابیر'. The central image has the text 'www.alibapir.com' and 'رێکەپاڤاندنی مەکتەبی ھەلوسنەتە عەلی بابیر' at the bottom.

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله و صلوات الله و سلامه و برکاته علی رسول الله محمد
و علی آله و صحبه و من اهتدی بهداه.

لهم نامیلکه یه دا له دوو بر گه دا با سی ئازادی برپوهی نان و
هه ل بژاردنی ئایین دهکین، له بر گه ی یه که میاندا ئازادیی مروڤ
له برپوهی نان و هه ل بژاردنی ئایین دا دمتویژینه وه، له بر گه ی
دوو هه می شدا ئازادیی مروڤ له وازل یه ی نانای ئایین و برپوهه ی نا ندا
دمتویژینه وه.

The banner is divided into several sections. At the top, there are two Facebook icons with the text 'ماڤوسا' (Mawosha) on the left and 'Alibapir' on the right. Below this, there is a central portrait of a man in a turban, with the text 'له ئۆره قوشکایه نه یه یان له کۆکله یان' (From the heart of the mountain to the roots) and 'www.alibapir.com' below it. To the left of the portrait, there is a link to 'archive.org/details/@alibapir' and a QR code. To the right, there is a YouTube icon with the text 'هه ل باپیر/Alibapir' and a QR code. At the bottom, there are two more QR codes, one labeled 'Alibapir' and another labeled 'Alibapir'. The banner also includes various social media icons like Twitter, Telegram, and WhatsApp.

سه ره تا دینه سه ر بر گه ی یه که م :

ئازادی مروف له بروا هینان و هه لبار دنی ئاییندا

دیاره مه به ستمان له بروا هینان، بروا هینانه به هه ر شتیگ که ئینسان وهک عه قیده هه ئیده بژی ری، مه به ستی شمان له ئایین، هه ر به رنامه یه که که ئینسان بو ژیان و گوزهرانی تاکیی و خیزانی و کومه لایه تی و سیاسی خو ی په سه ندی ده کات، واته مه به ستمان له بروا هینان، ته نیا بروا هینان نییه به وه که له ئیسلام دا که ده بی بروای پی به ی نری، واته ته نیا مه به ستمان عه قیده ئیسلامی نییه، مه به ستی شمان له ئایین ته نیا ئایین و به رنامه و ری بازی خوی په رومردگار نییه که ئیسلامه، به لگو مه به ستمان گشتیه، ئینسان هه ر عه قیده یه که هه لباری ری، وه هه ر به رنامه یه که هه لباری ری، ئازاده، با سه رنجی چه ند ئایه تیگی قور ئان بده ی، که خوا (سبحانه و تعالی) له قور ئانی به هیزو پی زی خو یدا زور به پروون و را شکاوی رایگه یاندوه که مروفی ئازاد کردوه له هه لبار دنی هه ر جوړه ئیمان و عه قیده یه که، وه له هه لبار دنی هه ر جوړه به رنامه و ری بازی کدا که په سه ندی ده کات، بو وینه: له ئایه تی ژماره (29) ی سوو ره تی (الکھف) دا خوا (سبحانه و تعالی) ده فه رموی: مِنْ وَقْلِ الْحَقِّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ

فَيُؤْمِنُ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ... ﴿٢٩﴾ أَكْبَرُ. ■ ياره رووى دوا ندنى له پيځهم بهرى کوټايى (موحه ممه ده) ﷺ واته: وه بللې حهق له په رومردگار تانه وه يه، جا کي حه زده کا با بپروا بيښي، وه کيش حه زده کا با بپروا نه هيښي، که واته: خوا (سبحانه وتعالى) مروفي سه رېشک کردوه له نيوان بپروا هيښان و بپروا نه هيښاندا، له نيوان بوون به بپروا دار (مؤمن) به زاراوه ئيسلاميه که وي بوون به بپروا (کافر) دا.

وه له نايه تي ژماره (256) ي (البقرة) دا خوا (سبحانه وتعالى) ده فهرموي: مِنْ لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ... ﴿٢٥٦﴾ أَكْبَرُ، واته: ناچارى کردن و زورلي کردن له ناييندا نيه، ريى راست و ريى جهوت ليک حيا بوونه ته وه، واته: له سونگه ي ته وه که ريى راست دياره و ريى جهوت دياره، له بهر ته وه پيوست ناکات هيچ کهس ناچار بکړي، که ريى راست بگړي، ريى راست که له ئي سلامي بهرجه سته له قور ښان و سونه تدا خو ي دنويښي و، ريى جهوتيش بريتيه له غه يري ئيسلام.

وه له نايه تي ژماره (99) ي سوورپه تي (يونس) دا خوا (سبحانه وتعالى) ده فهرمويت: مَنْ وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَأَمَنَّ مَنْ فِي الْأَرْضِ كُلَّهُمْ جَمِيعًا أَفَأَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّى يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ أَكْبَرُ، وا ته: وه

ئه گهر پهرومردگارت وي ستباى، ههر چى له سهر زهوييه تيكرا
 بپروايان دينا، جا ئايا تو زور له خه لك ده كهى تاكو بيانكه يه
 بپروادارا، وا ته خوا به ديهي نهرو پهرومردگارو خاوهنى
 مرؤفه كانه، به لام نهويستوه به زور ئيمانديان پى بينى، ئايا تو
 (ئهى موحه ممد ﷺ كه رهوا نهكراوو پيغهم بهرى خواى وه
 توش بهندهيهكى خواى) دمهوى به زور بيانكهى به بپروادار له
 حاليكدا كه خوا خاوهن و پهرومردگاريانهو زورى لينه كردوون؟
 واته: بو ت نيه.

وه له نايهتى ژماره (125) ى (النحل) دا خوا (سبحانه وتعالى)
 ده فهرموى: **مِنْ أَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ**
وَجَدَلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ... أَكْبَرُ، واته: بانگهواز بكه بو لای
 رێبازی پهرومردگارت به حيكمهت (واته: به ليزاني و به
 كارامهیی) و به ئاموژگاريی چاك و به چاكترين شيوه وتوويزيان
 له گه لدا بكه، كه واته: خه لك هي نمان به رهو خواو به رهو رێبازی
 خوا، تا كه شيوازو رێبازی بریت يه له بانگهواز كردنيان به
 حيكمهت و به ئاموژگاريی چاك و به چاكترين شيوازی وتوويز.

وه له سوورمى (الكافرون) دا خوا (سبحانه وتعالى) ديسان
 پيغهمبهرى گو تايى خو (موحه ممد) (عليه الصلاة والسلام)
 ددوينى و ده فهرموى:

کَتَبَ عَلَيْكُمْ الْقِتَالَ مِنْ قُلْ يَتَائِبُ الْكَافِرُونَ ﴿١﴾ لَا أَعْبُدُ
مَا تَعْبُدُونَ ﴿٢﴾ وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ﴿٣﴾ وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَا
عَبَدْتُمْ ﴿٤﴾ وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ﴿٥﴾ لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ

﴿١﴾ أَكْبَرُ الْكَافِرُونَ، واته: به ناوی خوی به به زهیی به خشنده،
بلێ ئه ی بی بر وایه کان! ئه وهی ئیوه دهیبه رستن من نایبه رستم
ئه وهی - نیش دهیبه رستم ئیوه - نایبه رستن، وه ئه وهی ئیوه
به رستووتانه من نه مه به رستوه، وه ئه وهی - نیش به رستوومه
ئیوه نه تان به رستوه، به رنا مه ی خۆ تان بو خۆ تان و به رنا مه ی
خۆشم بو خۆم.

که واته: ئیسلام زۆر به روون و راشکاوی که سانیک که به
بی بر وایه کافریان له قه له م ددها، مافی ئه وهی پیداون، که ئایینی
خۆیان بو خۆیان بی، به رنا مه ی خۆیان که هه ئیده بزیرن، هی
خۆیان بی، وه زۆریان لی نه کری له گوپینی ئه و ئایین و
به رنا مه یه دا که هه ئیان بزاردوه.

وه هه ر له سوورفتی (یونس) له ئایه تی ژماره (108) دا، خوا
(سبحانه و تعالی) ده فه رمو ییت: مِنْ قُلْ يَتَائِبُ النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ
الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنِ اهْتَدَى فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا

يَضِلُّ عَلَيْهَا وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ أَكْبَرُ، واته: ب لئ ئه ی خه ئکيه نه! له په رومردگارتا نه وه چه قتان بۆ هاتوه، جا هه رکه سيک رپی راست بگري، بۆ خوی رپی راستی گرتوه و قازانجه که ی بۆ خوڤيه تی، وه هه رکه سی گومرا بی، ئه وه بۆ خوی گومرا بووه و زهرمری گومرا بوونه که ی بۆ خوڤيه تی و من به سهر ئیوه وه وه کیل و چاودیر نیم (تاكو نه هیلم لا بدن وه به زۆر روتان بی وهر سووپر نیم به ره و راسته شه قامی خوا، به لگو خوا سهرپ شکی کردوون، وه منیش بۆم نیه ئه و مافی سهرپ شک بوونه تان لی زهوت بکه م).

وه له برگه ی (25) ی (الصحيفة) دا، واته ئه و (وثيقة) یه ی که پێغه م بهر (عليه الصلاة والسلام) پاش نی شته جیبوونی له مه دینه و دامه زرانندی ده ولته و قه واره ی ئیسلامی، له نیوانی خوی و مسولمانان له لایه ک و جووله که کاند له لایه کی دیکه و هاو به شدانه ره کان له لایه کی دیکه وه، نووسی، له برگه ی (25) دا هاتوه: "للیهود دینهم وللمسلمین دینهم موالیهم وأنفسهم"، واته: جووله که کان دینی خو یمان بۆ خو یمان مسولمانانیش دینی خو یمان بۆ خو یمان، هه م ئه وانه ی که پێیا نه وه په یوه ستن و لایه نگرایانن، هه م خو یشان، که واته: له م ئایه تانه دا، وه له و ده قه ی (الصحيفة) دا که له جیی ده ستوور بووه، زۆر به روون و راشکاوی راگه یه نراوه، که له ده ولته تی ئیسلامی داو له شه ریه ته تی ئیسلامدا، دان هی نراوه

بە ۋەدا كە ئىنسانەكان ئازادن لە بېروا ھىنان و لە ھەلبژاردنى ئەو
ئايىن و بەرنامەيەدا كە خۆيان پەسەندى دەكەن.

بەرگەى دووھ:

ئازادى مەرۇف لە ۋازىيەتەن و گۆرىنى ئايىندا

ئە مەيان زانا يان لە كۆن و ھاو چەرخ، لە پەيشىن و پەشىن،
مشتومپرو و توو يۆزى زۆريان لە سەرى ھەيە، ۋاتە: ئايا مەرۇفى
مەسولمان پاش ئەۋەى ئىعلانى مەسولمانەتتى خۆى دەگا، بۆى
ھەيە بە ھەر ھۆيە كەۋە بى، ۋاز لە ئىسلام بىنى و ئايىن و
فەكرەيەكى دىكە ھەلبژىرى؟ ديارە زۆربەى ھەر زۆرى زانا يان
رايان ۋابوو، كە مەسولمان بۆى نىيە لە ئىسلام ھەلگەرىتەۋە، ۋە
ھەر كاتىكىش لە ئىسلام ھەلگەرىتەۋە، سزاي ھەلگەرىتەۋە
(عقوبة الإرتداد) بە سەردا دەجە سەپىرى، كە بىرەتەيە لە
كوشتن، ۋە ئەم فەرموۋدەيە پەيغەمبەر ﷺ بە بەلگە دىنەۋە،
كە دەفەرموى: (مَنْ بَدَّلَ دِينَهُ فَاقْتُلُوهُ)، ۋاتە: ھەر كەسك ئايىنى
خۆى گۆرى بىكوژن، كە (بخاري) و (أصحاب السنن) ھىناۋيانە،
بەلام ھەندىك لە زانا يان ھەم لە پەيشىن و ھەم لە ھى
ھاۋچەرخىش، بەلگە زۆرىك لە زانا يانى ھاۋچەرخ، پەيان ۋايە

كە تەنيا بە لە ئىسلام ھەلگەرانە ۋە مەرۇف ناکوژرى، واتە: تەنيا مەرۇف بەھۇى ئەۋەدە كە لە ئىسلام ھەلگەراۋە تەۋەۋە ۋەزى لىھىناۋە ناکوژرى، چونكە ئەۋە پىچەۋانەى ئازادىيى بىرۋاپىھىيان ۋە دىندارىيە، ۋە كە لە بىرگەى پىشۋودا خىستمانەپرو، ۋە چەندەن ئايەتمان لەسەر ھىنانەۋە، جا ئىمە سەرەتا بەلگەكانى ئەۋانە كە زۆربەى زانايان بوون لە پارىدوودا، ۋە زۆرىك لە زانايانىش لە ئىستادا، بەلگەكانى ئەۋان دىنىنەۋە، كە ۱۱ ئىن: ئىنسان دۋاى ئەۋەى ئىعلانى مەسۋلمانەتى خۇى دە كا، بۇى نىيە لە ئىسلام ھەلگەرىتەۋە، ۋە ھەر كاتىكىش ھەلگەرايەۋە، ھەلگەرانەۋە كەى بە تاۋانك دادە نرى، كە لە سەرى دوو چارى سزاي كۈشتەن دەبىتەۋە، سەرەتا بەلگەكانى ئەۋان دىنىنەۋە، پاشان بەلگەكانى ئەۋانەى كە رايان پىچەۋانەيەۋ دە ئىن: نەخىر تەنيا بە لە ئىسلام ھەلگەرا نەۋە ئىنسان شاپستەى ئەۋە نابى بكوژرىۋ ۋەلامى ئەۋانىش بۇ بەلگەكانى ئەمان دەخەينەپرو.

يەكەم: بەلگەى ئەۋانەى كە رايان وايە سزاي ھەلگەرانەۋە

لە ئىسلام كۈشتەن:

ئەۋانە چەند شتىك بە بەلگە دىننەۋە:

يەكەم: ئەۋە فەرمايشتەى پىغەمبەر ﷺ كە ۱۱ فەرموى: ((مَن بَلَّ دِيْنَهُ فَاَقْتُلُوهُ))، واتە: ھەر كەس يىك ئايىنە كەى خۇى

گوږى بې کوژن، که ههر کام له بو خاری و موس لیم و نه سائی و نه بوداوودو ترمیز یی و ئی بن ما جه و نه حمه د گیراویانه ته وه، له عه بدو لای کورې عه بېسه وه خوا له خوۍ و بابی رازی بې.

دووه: به لگه یه کی دیکه یان فه رمای شتیکی دیکه ی پیغمه به ره ﷺ که ده فه رموی: "لا یحل دم امریء مسلم إلا بإحدى ثلاث: الثیب الزانی، والنفس بالنفس، والتارك لدينه المفارق للجماعة". رواه البخاري ومسلم، واته: خوینی هیج ئینسانیکی مسولمان به یه کی له سی شتان نه بی حلال نابې، واته: دروست نیه بکوژری، مه گهر یه کی له سی یانه بکات، (الثیب الزانی) که سیک هاوسه ری هه بووبیتو زینای کردبې، (وشه ی ثیب له عه رمبیدا بیوه ژن و بیوه پیاو ده گریته وه) (والنفس بالنفس) وه که سیک که سیکی کوشتبې به نانقه ست به نا حق (والتارك لدينه المفارق للجماعة) وه وازه ی نه ر له ئینه که ی و جیا بوو وه وه له کو مه ئی موسلمانان.

سییه: به لگه ی دیکه یان فه رمای شتیکی دیکه ی پیغمه به ره ﷺ که به م شیوه یه یه: ((عن أبي موسى الأشعري -رضي الله عنه- أن النبي ﷺ قال له اذهب إلى اليمن ثم أتبعه معاذ بن جبل - رضي الله عنه-، فلما قدم عليه ألقى له وسادة وقال له انزل، وإذا رجل عنده موثق قال له ما هذا؟! قال كان يهودياً فأسلم

ئەم تەھوود، قال: لا اجلس حتى يقاتل، قضاء الله ور سوله))
 متفق عليه. لە ئەبوو موسای ئەشعەریی -رەزای خوای لیئیی-
 گێرپراوە تەوود کە پێغەم بەر (علا یه ال صلاة وال سلام) پ یی
 فەرموووە بپۆ بۆ یە مەن، پاش ئەووی کە ئەبوو موسا
 بەرپیکەوت بە دوای ئەوودا موعازی کورپی جەبەلشی نارد -خوای
 لیئیی رازی بی-، جا دوای ئەووی کە موعازی کورپی جەبەل چوو
 بۆ لای ئەبوو موسا، ئەبوو موسا دۆشە کە ئەیه ک بەرپە یەکی
 پێدا کە لە سەری دابنیش (وہ کو پیزلی گرتن)، وتی: دابەزە،
 موعاز سەرنجیدا پیاویک بەسترا بۆوە (کە لەبەجە کرا بوو) لە لای
 ئەبوو موسا، وتی: ئەوود چییە؟! وتی: ئەوود جوولە کە یە کە
 مسوڵمان بوو دوایی بۆتەوود بە جوولە کە، موعاز گوتی دانانیشم
 ھەتا کو نە کوژری، ئەوود برپاری خواو پێغەمبەرە کە یە تی.

بە ئی ئەوان ئەم سە فەرموودە یە بە لگە دەھیننەوود، لە سەر
 ئەوود کە سزای لە ئیسلام ھەلگەرانەوود بریتی یە لە کوشتن، یانی:
 ئین سان دوای ئەووی دپ تە ن یو ئی سلامەوود، بۆی ن یە ل یی
 ھەلگە پیتەوود ھەر کاتیک ھەلگە پرایەوود دوو جاری سزای کوشتن
 دەبی تەوود.

دووەم: بە لگە کانی ئەوان کە راییان وایە تەنیا بە لە

ئیسلام ھەلگەرانەوود مروؤ ناکوژری:

ئێستاش دێینه سهر باسی به لگه کانی ئه وانه ی که پێیان وایه ته نیا به له ئیسلام هه لگه پرا نه وه مروؤف ناکوژری، واته: واز له ئیسلام هیئان پاش برپا پیهیانی تاوانیک نیه، که سزای کوشتنی له سه ربی، تاوانه، به لام سزا که ی دونیایی نیه که بریتی بی له کوشتن، به لگو سزا که ی قیامه تییه، جا دیاره من خوُم ئهم رای دوو ده مه بی په سه نده و به هیزه، وه پاش تو یژینه وه و لیکو لینه وه و تیو ده پرا مانی زور له نایه ته کانی خوی په و درگارو له فهرمای شته کانی پیغم بهر (علیه الصلاة والسلام) و له قسه ی زانایان، ئهم به لگانه م که و تو و نه بهر چاوو که پشتگیری ئهو رایه ده که ن ده ئی: ته نیا به وه که ئینسان له ئیسلام هه لده که پێته وه، سزای کوشتن رووی تینا کات، به لگه کانیش سی به لگه ی سه ره کیین:

به لگه ی یه که م: هه بوونی چه ندان ئایه ت له و باره وه، که خوا (سبحانه و تهالی) به نده کانی خوی ئازادو سه ره پشک کردوه له نیوان ئیمان و کوفر، یان سوپا سگوزاری و سپله ییدا، به ئی چه ندان ئایه تمان هه ن، که خوا (سبحانه و تهالی) مروؤفه کانی ئازاد کردوه و سه ره پشکی کردوون و مافی هه لباژاردنی پێداون، کافر ده بن، یاخود مسولمان ده بن، هه لبه ته خوا (سبحانه و تهالی) رایگه یا ندوه که ئی مانی پێخو شه و رقی له کوفره، سوپا سگوزاری پێخو شه و رقی له سپله ییه، وه گو ده فهرمو ی:

مِنْ ... وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ ۚ وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ ... ﴿٧﴾

اَڪْبُرُ الزمر، خوا ڪوڦر ٻو به ندهگاني به سهند ناڪا، (ياني: پيئي خوش نيه و رازي نيه)، به لام نه گهر سوپا سگوزار بن (ئيمان بيئن)، ليتاني بهسند دهگات، به لام نه وه مه سلهيه كه، وه سهرپشڪراني مروڦه له لايهن خوا وه به مه بهستي نه وه كه باقي بكا ته وه مه سلهيه كي ديڪه يه، واته كه ده لئيين: خوا (سبحانه و تعالى) مروڦه گاني سهرپشڪ ڪردوه، ئيمان بيئن يا نه هيئن، ماناي و نيه كه خوا جيا وازيي نه خستوته نيوان ئيمان و ڪوڦر وه! نه خير، به لڳو خوا فهرمانى به ئيمان ڪردوه، فهرمانى شهرعبي، وه راڳه ياندوه كه ئيماني خوش دهوئو ئيمانداراني خوش دهوئو، وه رڦي له ڪوڦر وه رڦي له ڪافرانه، به لام به مه بهستي تافى ڪردنه وه، مروڦه گاني نازاد ڪردوه سهرپشڪي ڪردوون، له نيوان ئيمان و ڪوڦر داو زوري لي نه ڪردوون، نه وئيمان نه بيئن كه له لاي په سهندو خوشه ويسته، وه واز له و ڪوڦر بيئن كه له لاي بوغزينراو و ناپه سهنده، با سهرنجي نه م چهند ثايه ته بدمين:

1- ثا يه تي ژ ماره (29) سوورمئي (الڪ هف) كه پي شتريش هيٺا مان و ده فهرموئو: مِنْ وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ ۖ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ ... اَڪْبُرُ، وا ته: ب لئ حهق له

پەرۋەردىگارتانەۋەپە، جا كى ھەزىدەكا با ئىمان بېنى، ۋە كى ھەزىدەكا با ئىمان نەھىنى، ۋاتە: با بېرۋا بى، يانى: ۋەنەبى خوا (سېحانە ۋەتەلى) ئىمان ۋە كوفرى بى ۋەكۈپەك بىن، بەلام بەندەكانى ئازاد كىردوون ۋە ناچارى بى نەكردوون، كە ئىمان بېنى.

2- ئايەتى ژمارە (99)ى سوورەتى (يونس) كە ئەۋىش بېشتر

هَيْنَا مَنْ وَدَّ هَرْمُؤٍ: مِّنْ وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَأَمَنَّ مَن فِي الْأَرْضِ كُلَّهُمْ جَمِيعًا أَفَأَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّىٰ يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ

أَكْبَرُ، ۋاتە: ئە گەر پەرۋەردىگارت ۋىسە تىبى تى كراى ئەۋانەى لەسەر زەۋىن ئىمانىان دەھىنا، جا ئايا تۆ زۆرىان لىدەكەى ۋە ناچارىان دەكەى تاكو بىانكەپتە بىرۋادار؟ ۋاتە خوا ناچە سارى نەكردوون ۋە زۆرى لىنەكە كىردوون، كە بەدەھى نەرو پەرۋەردىگار ۋە زۆرى سەرو ۋە نەرو مەنەرىا نە، ئايا تۆ زۆرىان لى دەكەى؟ كە بەندەپەكى ۋەك ئەۋانى؟ ديارە بۆت نىە.

3- لە سوورەتى (ئىنسان) لە ئايەتى (2ۋ3)دا، خوا (سېحانە ۋە

تەلى) هَرْمُؤٍ: مِّنْ إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُّطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَّبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿٢﴾ إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا

وَأَمَّا كَفُورًا أَكْبَرُ. وا ته: ئی ئە مرؤف مان له نوتفه یه کی
ئاوی ته درو ست کردوه، تاقی ده که ی نه وه، گیراوما نه به
بیسهر و بی نه ر، ئی ئە مرؤف مان پێشان داوه، یان سوپا سگوزار
ده بی، یاخود سېله ده بی، وا ته سهر پ شکمان کردوه له
هه لێزاردنی سوپا سگوزاری و سېله ییدا.

4- ئای هتی (256) ی س ووهرتی (البقرة) که تی ییدا
ده فه رموی: مِنْ لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ... أَكْبَرُ، وا ته: تۆپزی
کردن زیه له ئاییندا، وا ته له وهرگرتنی ئاییندا تۆپزی
کردن و ناچار کردن نیه.

دیاره ئەم ئایه تانه زۆر روون و راشکاوان له و باره وه که خوا
(سبحانه و تعالی) به ته وایی مرؤفی ئازاد و سهر پ شک
کردوه، له نیوان هه لێ زاردنی ئی مان و سوپا سگوزاری یان
کو فر و سېله ییدا، وه هیچ مهرج و به ند (شرط و قید) یکی شی
نه خ ستۆ ته سهر، که مه به ست ته نیا پێش بر واهی نان و
ئیعلا نی مسو لمانه تییه، وا ته ئە و ئازاد کرد نه ی ئین سان
له نیوان ئە وه دا، که ئی مان بی نی یا نه هی نی، هیچ هه ی دو
به ندیک له سهر ئایه ته کان زیه، که ته نیا مه به ست ئە و
کاته یه پێش ئە وه ی ئیعلا نی مسو لمانه تی بکا، ئازاده، به لام
دوای ئە وه ی ئیعلا نی مسو لمانه تی کرد ئە و ئازادی یه

لێب سه نرێته وه، به لکو پێش ئیعلانی سوڵمانه تی و دوا
ئیعلانی سوڵمانه تییش، ئایه ته کان موته له قن و به ره های
هاتوون و هیچ به ندو مه رج (شرط و قید) یکیان له سه ر زیه و
هیچ که سی بۆی زیه بلی: مه به ست ئه وه یه که هه تا دێته
زیو ئیسلامه وه ئازاده، به لام که ها ته زیو ئیسلامه وه
ئازادییه که ی لێده سه نرێته وه له مه ودوا به نا چاری ده بی هه ر
مسوڵمان بی!!

له راستیدا هیچ کام له ئایه ته کان ئه و واتایه نا که یه نن،
ئینجا بیگومان کوژران له سه ر هه لگه پانه وه له ئایین، له گه ل
ئه و ئازادییه و ئه و سه رپشکرانه دا دژده وستی، واته: که سیك
پاش ئه وه ی که مسوڵمان بوو، فه ناعه تی گوړا، ئه وه به پی
ئایه ته کان سه رپشکه، کافر ده بی یاخود له سه ر ئیسلام
ده مینێته وه، ئینجا ئه گه ر تۆ سزای بده ی و بلی ئه گه ربیت و
ئیعلاانی ئه و فه ناعه ته ی خۆت بکه ی (له حالیکدا که دلی
گوړاوه و برپای به ئیسلام نه ماوه) ئه وه تۆ دوو چاری کوشتن
ده بیته وه! مانای وایه پیچه وانه ی ئایه تی خوا ها ته دی، که
بریتیه له نا چار کردن و زۆر لێ کردن (الاکراه والإجبار) له
حالیکدا، که خوا هه ردووکیانی هه ده غه کردوه و فه رموو یه تی:
مِنْ... وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ... ﴿٤٥﴾ أَكْبَرُ ق، وه فه رموو یه تی:

مِنْ لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ... أَكْبَرُ ، به‌لام تۆ زۆری لیده‌که‌ی و ده‌لایی ده‌ بی به‌ نا چاری هه‌ر چه‌نده‌ برپا شت به‌ ئیسلام نه‌ماوه‌و مسوئمانیش نه‌ماوی، به‌لام هه‌ر ده‌ بی خۆت به‌ مسوئمان پێشان بده‌ی، که‌ دیارده‌ له‌و حاله‌ ته‌دا ئه‌و ئینسانه‌ ئه‌وه‌ هیچ که‌ مسوئمان و برپادار نه‌ماوه‌، چونکه‌ کوفر هاتۆته‌ نیو دلو دهروون و قه‌ناعه‌تییه‌وه‌، به‌لام تۆ نا چاری ده‌که‌ی، که‌ هه‌رخۆی به‌ مسوئمان پێشان بدات، واته‌: ببیته‌ مونا فیق، واته‌: وه‌ نه‌بی به‌و زۆری لیکرد نه‌ تۆ له‌نیو ئیسلامدا بیهێلییه‌وه‌، تازه‌ له‌ باز نه‌ی ئیمان چوووته‌ ده‌ری و بو ته‌ مسوئمانیکی ڕوکه‌ شی و ڕوا له‌تی، بو ته‌ ده‌ غه‌لو مونا فیق له‌ ئه‌نجامی ئه‌و ناچار کردنه‌ی تۆدا، واته‌ جه‌بر لیکردن و ناچار کردنه‌که‌ نایگیرپێته‌وه‌ بو ئیسلام، به‌لکو ده‌یکا به‌ شتیک له‌ کافر خراپتر، که‌ بریتیه‌ له‌ مونا فیق.

ئه‌وه‌ به‌لگه‌ی یه‌که‌می ئه‌وانه‌ی که‌ پێیانوایه‌ ته‌نیا به‌ له‌ ئیسلام هه‌لگه‌را نه‌وه‌ ئینسان سزای گوشتنی به‌ سه‌ردا ناچه‌ سپی، بۆ یه‌ش هه‌موو جارێ ده‌لێین: ته‌نیا به‌ له‌ ئیسلام هه‌لگه‌رانه‌وه‌ مرو‌ف به‌ گوشتن سزا نادری، چونکه‌ وێرایی هه‌لگه‌رانه‌وه‌ له‌ ئیسلام، ده‌ بی شتیکی دیکه‌ شی بیته‌ پال، ئه‌وجار موسته‌حه‌قی سزای گوشتن ده‌ بی، وه‌گو دوا یی باسی ده‌که‌ین.

به لگهی دووهم: ئه وهیه که له ئایه تهکانی قورئاندا تهنیا باسی سزای رۆژی دواپی کراوه، بۆ تاوانی له ئیسلام هه لگه پانه وه و باسی سزای دنیایی نه کراوه، با تهماشای ئهم ئایه تانه بکهین که هه موویان ئایه تی مه دهنین، هه ئبه ته له ئایه ته مه ککیه کانیشدا باسی هه لگه پانه وه له ئیسلام کراوه، به لام من تهنیا ئایه ته مه دهنیه کانم هی ناوه ته وه، چونکه یه کیک بۆی هه یه بلی: جاخۆ سزای هه لگه پانه وه له ئیسلام له قوئناغی مه دی نه دا فه رز کراوه! له سوورپتی (البقرة) ئایه تی (217) دا، خوا (سبحانه وت هالی) ده فه رموی: مِنْ ... وَمَنْ

يَرْتَدِّدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ- فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ... أَكْبَرُ، واته: وه هه رکه سیك له ئیوه له ئای نه که ی هه لگه پێ ته وه وه به کافر یی بمری، ئه وه کرده وه گازیان هه لوه شاونه وه له دونه یاو دوارۆژدا، وه ئه وان هه وه لی ناگرن، وه به هه می شه یی له نیو دۆزه خدا ده می نه وه، وه ک ده بینین: تهنیا باسی سزای قیامهت کراوه.

هه روه ها له سوورپتی (محمد) ئایه تی (25) دا ده فه رموی: مِنْ إِنْ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلَىٰ أَدْبَارِهِم مِّن بَعْدِ مَا بَيَّنَّ لَهُمْ

أَلْهَدَى الشَّيْطَانُ سَوَّلَ لَهُمْ وَأَمَلَى لَهُمْ أَكْبَرُ، وَا
 بیگو مان ئەوا ئەه ی پا شهوپاش هه لگه را نه وه دوا ی ئە وه ی
 هیدا یه تیان بو رپۆ شن بوو بو وه، ئەوا نه شهیتان ئەو
 هه لگه رانه وه ی بو جوانگردوون، وه رسته ی بو دریزگردوون و
 هانی داون.

وه له نایه ته کانی (86 و 87 و 88) ی سوورپه تی (آل
 عمران) دا، خوا (سبحانه و تعالی) له و باره وه ده فه رموی: مِنْ كَيْفَ

يَهْدِي اللَّهُ قَوْمًا كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ وَشَهِدُوا أَنَّ

الرَّسُولَ حَقٌّ وَجَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

﴿٨٦﴾ أُولَئِكَ جَزَاءُهُمْ أَنْ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ

وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿٨٧﴾ خَالِدِينَ فِيهَا لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا

هُمْ يُنْظَرُونَ ﴿٨٨﴾ أَكْبَرُ، واته: خوا چۆن ریند های کۆ مه ئیک

ده کات، که پاش ئیمان هیان کافر بوونه ته وه، وه دوا ی ئە وه ی
 که شایه تیان داوه پیغه مبهزی خوا حه فه، وه دوا ی ئە وه ی که
 به لگه رپۆ شه کانیان بو هاتوون، وه بیگو مان خوا ریند های
 کۆ مه ئی سته مکاران نا کات، ئانه وا نه سزایان ئە وه یه که
 نه فرینی خواو فریده کانه و تی کرای خه لکیان له سه ره ■ له

دۆزه خدا به هه مپ شهیی دهمپ نه وه، سزایان له سه ر سووک ناکرئ، وه مؤ له تیش نادریڻ. دیسان ته ماشا ده کهین ته نیا باسی سزای دواروژ کراوه.

وه له ئایه تی ژماره (90) ی سوورپه تی (آل عمران) دا، دیسان خوا ده فه رموی: **مِنْ اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا بَعْدَ اِيْمَانِهِمْ ثُمَّ اُزْدَادُوْا كُفْرًا لَّنْ تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الضَّالُّوْنَ اَكْبَرُ**، وا ته: بیگو مان نه وانه ی که پاش ئیمان دیان هه لگه پراونه ته وه و کافر بوون، وه دوا یی له کوفردا زیاتر پۆ جوون و زیادیان کردوه، نه وانه په شیمان بوو نه و دیان لیق بوول ناکر یت، وه نه وانه گومراو سه رگه ردانن.

وه له ئایه تی ژماره (74) سوورپه تی (التوبة) دا ده فه رموی: **مِنْ يٰۤخٰیفُوْنَ بِاللّٰهِ مَا قَالُوْا وَلَقَدْ قَالُوْا كَلِمَةً اَلْكُفْرِ وَكَفَرُوْا بَعْدَ اِسْلَامِهِمْ وَهَمُّوْا بِمَا لَمْ يَنْتَلُوْا وَمَا نَقَمُوْا اِلَّا اَنْ اَغْنٰهُمْ اللّٰهُ وَرَسُوْلُهُ مِنْ فَضْلِهٖ ۚ فَاِنْ يَتُوْبُوْا يَكْ خَيْرًا لّٰهُمْ ۖ وَاِنْ يَتَوَلَّوْا يُعَذِّبْهُمُ اللّٰهُ عَذَابًا اَلِيْمًا ۚ فَاِنْ يَتُوْبُوْا يَكْ خَيْرًا لّٰهُمْ ۖ وَاِنْ يَتَوَلَّوْا يُعَذِّبْهُمُ اللّٰهُ عَذَابًا اَلِيْمًا ۚ فَاِنْ يَتُوْبُوْا يَكْ خَيْرًا لّٰهُمْ ۖ وَاِنْ يَتَوَلَّوْا يُعَذِّبْهُمُ اللّٰهُ عَذَابًا اَلِيْمًا ۚ** که دهر باره ی دل نه خو شه کان، کو مه ئیک که هه لگه پراونه ته وه له ئی سلام

دهدوی و ده ... فهرموئ من ... یَحْلِفُونَ بِاللَّهِ مَا قَالُوا وَلَقَدْ

قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ... أَكْبَرُ، واته: سویند ده خۆن به خوا

که نه وه قسه یان نه کردوه، به لام به تهئکید وشه ی کوفریان

گو توه من ... وَكَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ... أَكْبَرُ، وه دوی

ئهوه ی که هاتوو نه نیو ئیسلامه وه کافربوونه ته وه، (واته:

دوی ئهوه ی هاتوو نه ته نیو ئیسلام به روا له تی، شتی وایان

گوتوه، که له سهریان چه سپیوه، که له باز نه ی ئیسلام

چوو نه ته ده ری)، من ... وَهَمُّوا بِمَا لَمْ يَنَالُوا... أَكْبَرُ، وه

مه به سته یکیشیان هه بوو ده ستیان پئی نه گه یشت (که زۆر له

تو یژه ده وانی قور ئان ده ئین: بریت یی بوو له گو شتی

پهغه مبه ری خوا (علیه الصلاة والسلام))، من ... وَمَا نَقَمُوا

إِلَّا أَنْ أَغْنَاهُمْ اللَّهُ وَرَسُولُهُ مِنْ فَضْلِهِ... أَكْبَرُ، وه هیچ

ده خه شیان نه بوو، هیچ عه یبیشیان نه دۆزییه وه، ئه وه نه بی

که خواو پهغه مبه ری خوا به چاکه ی خۆ یان بی نیاز یان

کرد بوون، (واته: ئه وه بوو که له سایه ی ئیسلامدا ده و له مه ند

بوو بوون و خوا به به خشی خۆی سامان داری کرد بوون و

پادا شتی چاکه یان به خرا په دایه وه)، من ... فَإِنْ يَتُوبُوا يَكُ

خَيْرًا لَهُمْ... أَكْبَرُ، ئه گهر بگهړيږي وه وه په شيمان بڼه وه
وازل وه وکو فردي بن، نه وه بو نه وان باش تره، من ...
وَأِنْ يَتَوَلَّوْا يَعْذِبْهُمْ اللَّهُ عَذَابًا أَلِيمًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ .. أَكْبَرُ،
وه نه گهر پشت هه لگه خوار يکي به نيشيان دده له دنيا
له دواړوډا من ... وَمَا لَهُمْ فِي الْأَرْضِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ...
أَكْبَرُ، وه له سهر زهوى هيچ پ شتيوان و هيچ
يارمه تيدمريکيان نيه، دياره ليږده باسي سزاي به نيشي
دوندياي کردوه، به لام سزابه نيشي دنيا ييه که، وه کو
تو يژمره واني قور نان ده نين، شتيکي د يار کراو نيه تاکو
سزايه کي دنيا يي بي، به لگو نه وه بووه که هه ميسه له حاله تي
دله پراو که دا بوون، نه نيشي يه گانيان که شف ده بن، بو يه خوي
په روه دگار پيغه مبهري خوي (عليه الصلاة والسلام) نا گدار
کردو ته وه که نه وان هه ميسه له نازارو نيشيکي دمووني پيدا
ژيان.

ئينجا نيمه ته نيا نايه ته مه دهنياييه گانمان هينا، نه گهرنا له
نايه ته مه کييه گاني شدا هه روا يه، وه کو له نايه تي ژماره
(106) ي سوورپه تي (الذحل) دا و نايه تي (11) ي سوورپه تي
(الحج) دا و نايه تي (65) ي سوورپه تي (الزمر) دا، ديسان باسي
هه لگه پرانه وه له ئيسلام کراوه، به بي نه وه ي که باسي سزاي

دونيائى بىكرى، بەللام ۋەك پىشترىش گوتمان ئىمە بۇيە تەنيا
ئايەتە مەدەنىيەكانمان ھىنان، چونكە يەككى بۇي ھە يە بلى:
سزا شەرىعيەكان ھەموويان لە قۇ ناغى مەدىي نەدا فەرز
كراون.

ئىنجا لىردە دەپرسىن: باشە بۇچى سزاي دونيائى لە ئايىن
ھەلگەرانە ۋە لە قورئاندا باس نەكراۋە؟ كە بە حساب دەبى
برىتى بى لە كوشتن، كە قورستىن سزايە ۋە ھىچ سزايەك بە
قەدەر كوشتن قورس نىيە، لە گەل ئەۋە شدا ئەۋ ھەموو
ئايەتەنە باسى لە ئايىن ھەلگەرانە ۋە دەكەن، بەللام بىجگە لە
سزاي قىامەتى، باسى سزاي دونيائى نەكراۋە؟ بىگومان ئەۋە
جىي پىرسىارە، لە حالىكدا كە ئىمە دەبىنىن سزاي تۆمەتى
داۋىن پىسىي (قەزف) باسكراۋە، واتە: كە سىك تۆمەتى داۋىن
پىسىي بۇ پىاۋى يان ئافرىتى پىكات، بىئەۋەى بتوانى چوار
شاھىدان بىنى، دەبى (80) قامچى لىبىرى، ۋەك دە فەرمۇي:

مِنَ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَلَا تَحِلُّ لَهُنَّ

ثَمَنِينَ جَلْدَةً... ﴿٤﴾ أَكْثَرُ النُّور، واتە: ئەوانەى كە ئافرىتەنى
داۋىن پاك تۆمەتبار دەكەن بە داۋىن پىسى، پاشان چوار
شاھىد ناھىتن (80) قەمچىيان لى بىدەن، لە يەك ئايەتدا
باسى سزاي تۆمەتى داۋىن پىسىي كراۋە، كە (80) قەمچىيە،

وه له يهك ئایه تیشدا باسی سزای دزی کردن کراوه، که دست بپارنه: **مِنْ وَالسَّارِقِ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا**... (٣٨) **أَكْبَرُ الْمَائِدَةِ**، واته: وه پیاوی دزو ئافهرتی دز دهستیان بپرن.

تهماشانه کهین ئهم دوو سزایه که دوو سزای سووکن، بیگومان (80) قههچی لیدران، له گهژ دهست بپران، له چاو کوشتن، دوو سزای سووکن و تهنیا یهکی له يهك ئایه تیشدا با سکران، بهلام له چهندان ئایه تدا باسی له ئایین هه لگه پانه وه کراوه، بیئوهوی که ئاماژه به سزای دونیایی بکری! کهواته: له ئه سلدا له ئایین هه لگه پانه وه سزایهکی دونیایی له سهر نیه، که بریتی بئ له کوشتن، له هه موو حالاندا، بۆیهش ده ئیم له هه موو حالاندا، چونکه وه کو دواپی باسی ده کهین، تهنیا له يهك حاله تدا سزای کوشتن پروو له که سیک دهکات که له ئیسلام هه لده گه پانه وه، ئه ویش ئه وه یه که ئه وه که سه و پرای له ئیسلام هه لگه پانه وه، به چیته ریزی دوژمنانی شه وه دوژمنایهتی ئه هلی ئیسلام بکا، له و کاته دا خوینی خوی حه لال دهکات، به لام نهک له بهر هه لگه پانه وه له ئیسلام، به لگو له بهر دژایه تییکردنی بۆ ئیسلام، واته نهک له بهر دهرچوونی له ئیسلام، به لگو له بهر دهرچوونی له دژی ئیسلام، به عهره بی دهگوتری: (لیس لخروجہ من الإسلام، بل

لخروجہ علی الإسلام).

بەلگەى سىيەم: ھەلۆھشاندنەو ھەلگەکانیان: ئەمجار با بێینە
سەر ھەلسەنگاندنی ئەو بەلگانەى کە ئەوانەى پێیان وایە
سزای لە ئیسلام ھەلگەرانەو ھەل ھەموو حالاندا بریتىە لە
کوشتن، بۆ ئیسپاتی رایەکەیان دەیانھێنەو.

د یارە وەك پێشتر با سمان کرد ئەوانە ھیچ بەلگە یەکی
قورئانیان بەدەستەو ەو ئەو ئەو بە ھەلگەکانى سوننەت
بەلگە دینەو ەو ئەو دەقانەى سوننەتیش کە لەو بارەو
پشتیان پێ دەبەستن، سەرچەم سە دەقن کە لە بڕگەى
یەکەمدا خستمانە روو.

جا ھەرچەندە ئیمە پاش تۆزیکى دیکە پێنج بەلگە لەسەر
ئەو دینەو ەو کە ناگو نجی ئەو دەقانەى سوننەتو
ھاووی ئەکانیان بکری ئە بەلگەى ئیسپاتی ئەو کە با بای
ھەلگەراو سزایەکەى بریتىە لە کوشتن لە ھەموو حالاندا،
بەلام سەرمتا بە گشتى لەبارەى ئەو دەقانەى سوننەتەو
دەلێن: دەقانەى سوننەت بە گشتى لە رووى (سند) ەو دوو
جۆرن:

موتەواتیر (م تواتر) و ئا حاد (أ حاد)، مو تەواتیریش

(1) السنة المتواترة: هي التي رواها جمع كثير تحيل العادة تواطنوهم على الكذب،

ئەۋە يە كە ژمارە يەكى زۆر لى پېغەم بەرى خواۋە يان
گېرېبېتەۋە تا كۆتايى (۱).

ئا حادىش (۲) ئەۋە يە يەكك يان ژمارە يەكى كەم لى
پېغەم بەرى خوا يان گېرېبېتەۋە كە ھې ندى نەبن
ھەۋالدانەكەيان بگەيەنېتە دىئايى (۳).

ھەلبەتە تىكراي زانايانىش لەسەر ئەۋە كۆكن، كە ھەۋالى
تەۋاتور دىئايى (يەقېن) دىبەخشى، بەلام ھەۋالى ئا حاد،
تەنيا گومانى زال (الظن الراجح) دىگەيەن.

ھەربۇ يەش زانا يان لەبارەى ئەۋە دەقانەى سوننەتەۋە كە
ئا حادن، راجىيايان ھەيە لەۋ بارەۋە، كە ئايا چۆن چۆنى بۇ
بەلگەھىنانەۋە لەسەر ئىسپاتى ھۆكەم شەرىئەكان مامە ئەيان
لەگەلدا دىكرى، بۇ وېنە: مالىكىيەكان بۇ ۋەرگرتى سوننەتى

او وقوعه منهم من غير قصد التواطؤ عن جمع مثلهم حتى يصل المنقول
الى النبي عليه الصلاة والسلام، ويكون مستند عملهم بالأمر المنقول عن
النبي ﷺ المشاهد أو السماع. (ا لوجيز في أصول الفقه، د. ع بدالكريم
زيدان، ص 168).

- 1) تيسير علم اصول الفقه، ص 137، عبدالله بن يوسف الجديع.
- 2) الأحاد: هي ما رواها عن النبي ﷺ عدد لم يبلغ حد التواتر. ههمان
سەرچاۋە، ص 171.
- 3) ههمان سەرچاۋە پېشوو، ص 140.

ئا حاد، مه رچیان ئه وه یه که پی چه وانیهی کرده وهی خه لکی مه دی نه (ع مل ا هل المدي نه) نه بی، وه حه نه فی یه کان دوو مه رچیان هه ن بۆ کار پی کردنی سونه تی ئاحاد، یه که م: نابی ئه وه مه سه له یه له وانیهی که خه لکی به گشتی پییا نه وه گرفتارن (ان لا تكون في امر تعم به البلوى) واته: ئه گهر له وه جوړه بی، عه قل و مه نتيق واده خوازی که به ته و اتور پیما ن بگات، مادام وا پیمانه که یه شتبی، ج یی گوما نه. دووهم: نابی ئه وهی که گیراویه ته وه له پیغه مبه ره وه، کاری پی نه کردبی (۱).

ئینجا ئاشکرا شه، که هه رگام له وه سی ده قه ی سونه ت له جوړی ئا حادن و دوا ییش روو نی ده که ی نه وه که ئا یا ئه وه مه رچانه یان تی دا ها تو وونه ته دی، یان نا؟

ئه وه له لایه که وه له لایه کی دیکه شه وه ده ئیین:

بذ چینه یه کی (أ صول الف قه) که هه رکات له باره ی مه سه له یه که وه دوو ده ق (نص) مان هه بوون، که یه کیان گشتی (عام) وه یه کیان تای به ت (خاص) ه، یان یه کیان ره ها (مطلق) وه یه کیان به ندادار (مقید) ه، یان یه کیان کورت (مجمل) وه یه کیان در یژ (مف صل) ه، ئه وه پیوی سه ته ده قه گشتی یان ره ها یان کورته که له بهر رو شنایی ■ قه تای به ت و به ندادار و دریژ ■ که دا

"يحمل العام على الخاص، والمطلق على المقيد، والجمل على الفصل" (١).

له بهر نه وهی فەر مووده ی: ((مَن بَدَل دینَه فاقَتلوه)) دهقی کی گشتیه (عام) ده ده قی ((لا یحل دم امرئ مسلم إلا با حدی ثلاث: .... والتارك لدينه المفارق للجماعة)) دهقی کی تای به تی (خاص) ه، چونکه له دهقی ((من بدل دینَه...)) دا، هه ر که سیك ئاینی خو ی بگۆړئ حوكمی كوژرانی به سه ردا دراوه، به لام ده قی ((التارك لدينه المفارق للجماعة)) حوكمی كوژرانی تای به ت كر دوه به که سیكه وه که ئایینه که ی خو ی ده گوړئ و دهش چیت ه پریزی دوژ منانیشه وه له کومه ئی مسولمانان حیا ده بته وه.

له دهقی په که مډا ((من بدل دینه.....)) دا خودی ټایین گۆرین به ره هایى کراوه ته پاساو (مېزر) ى کوژران، به لّام له دهقی دووهم: ((التارك لدينه ...)) دا به بند (قید) ىک خراوه ته سهر ټهو ټایین گۆرینه ره ها په، که بریت په له ټایین گۆرین ىک که

(1) بروانہ: الوجیز فی أصول الفقہ، ص 286 و 310 و 352.

ئینتی ماو سهنگه رگو پرنی شی به دوا دا دیت و ئه وه لگه رانه وه یه و یپای واز له ئی سلام هی نان به یه کجاری واز له ریزی مسو لمانانیش دینی و، ده چیته ریزی دو ژمانانیشه وه وه سهنگه ر له مسو لمانان ده گری!

که واته:

به حوکمی بنچینه ی: (يحمل العام على الخاص) و بنچینه ی (يحمل المطلق على المقيد) نا چارین بلی ی: مه به ست له وه هه لگه رانه وه یه که خوینی حه لال ده بی، هه موو هه لگه رانه وه (مترد) يك نيه به گشتی، وه هه موو جو ره هه لگه رانه وه یه ك خوینی خا و نه که ی حه لال نابی و، سزای کو شتنی له به رانه به ردا نابی به ردهایی، به لگو ئه وه هه لگه رانه وه یه سزای کو شتن دهیگری ته وه، هه لگه رانه وه یه کی تای به ت (خاص) وه، ئه وه هه لگه رانه وه یه سزاکه ی کو شتنه، هه لگه رانه وه یه کی به ندادار (مقید) د، که بریتین له:

که سیك که له ئیسلام هه لده که رپته وه و پاشان ده چیته ریزی دو ژمانا نه وه وه سهنگه ر له ئی سلام و مو سلمانان ده گری، وه هه لگه رانه وه یه که ها ورپییه له گه ل به رنه نگار بو نه وه ی ئیسلام و مسو لمانان و به هیژ دژایه تی کردنیان.

وه له راستیدا سزایه که له سه ر خودی له ئاین هه لگه رانه وه که نیه، که ئه وه مافیکه خوی کار به جی به هه موو مرو فیککی داوه،

وهك له چه ندان ئایه تی قورئاندا به را شکاویی راگه یه نراوه، به لکو له سهر رووبه روو بوونه وه و دژایه تی یکردنه که یه.

ئینجا نه گهر یه کیك بهرسی:

ئایا به لگه له سهر نه وه چیه که ههر که سیك دژی ئیسلام و مسوئلمانان جهنگی و سهنگه ری لیگرتن سزایه که کوشتنه؟

له وه لامدا ده لیین: به لگه مان ده یان ئایه تی قورئانی به پیژو دهقی سونه تی پیغه مبه ری به ریژه ﷺ، بۆ نموونه: مِنْ ... فَإِنْ

فَنَلَوْكُمْ فَأَقْتُلُوهُمْ كَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ ﴿١١١﴾ أَكْبَرُ الْفِرَةِ، واته: جا ههركات له که ئتان جهنگین و به شه رهاتن، نه وه بیانکوژن، سزای کافران ئاوا یه، (وا ته: کافران یك که روو به رووی م سوئلمانان دمه نه وه).

که واته:

فه رمووده ی: ((من بدل دی نه فاقتلوه)) دهقی کی کورت (مجله)، چونکه وێپرای مسوئلمانان نام سوئلمانانیش دهگری ته وه، که بیگو مان نه وان مه به ست نین، چونکه: نه گهر بابا یه کی جووله که، یان نه صرانی یان بوودا یی، یان مه جوو سیی، ئایینه که ی به ئیسلام بگوژی نه وه ئیسلام پی شوایی لی دهکات، وه نه گهر له کوفری کیشه وه بۆ کوفری کی دیکه بگوازی ته وه، نه وه بۆ

ئیسلام هیج فه رق ناکات!

هه روه ما ئهم دمه هه ر مسو لمانیکش ده گریته وه که به هه ر شیوهیه ک بووه له ئیسلام پاشگه زبووته وه، که ئه مهش راست نییه، چونکه خوا (سبحانه و ته عالی) له جهندان ئایه تدا رایگه یاندوه که مرفهه کانی له نیوان کوفرو ئیماندا سه رپشکو ئازاد کردوه، که واته: مه به ست له و که سه ی که ئایینه که ی ﷺ گۆرئو به کوژران سزا دده رئ، ئه و مسو لمانه یه که و پرای هه لگه رانه وه له ئیسلام - که ئه وه مافی خو یه تی- له ریزی مسو لمانانیش جیا ده بیته وه وه ده چیه به ره (جبهه) ی کافرانی دژایه تی که ره وه وه سه ره نجام فه رمووده ی: ((التارك لدينه المفارق للجماعة)) ده بیته روون که ره وه ی (مباین) فه رمووده ی بی شوو دریزه (مفصل) ده که ی.

ئیس تاش ئیمه پینج (5) به لگه دینینه وه له سه ر ئه وه، که ئه و فه رمایشتانه ی پیغه مبه ر ﷺ که به به لگه ده هینرینه وه، (دیاره له و باره وه هیج ئایه تی ک نیه و پیشتر با سمان کرد، که سزادانی هه لگه رانه وه له ئایین له به ر خودی هه لگه رانه وه که له قورئاندا باس نه کراوه بهس له فه رمایشته کانی پیغه مبه ردا ﷺ هاتوه)، ناگو نجی مه به ست پی یان سزادانی دو ن یایی بی، له هه موو حالاندا:

به لگه ی یه که م: له رییه کی راست و درو وسته وه نه زانراوه، که

په یخه بهری خوا ﷺ که سانیکی کوشت بی له رۆژ گاری
خویدا، که پاش مسولمان بوون، له ئیسلام هه لگه پراوه تهوه،
وه کو له م ئایه تانه وه به روونی دیاره، که له سه رده می
خویدا که سانیکی هه بوون که له ئیسلام هه لگه پراوه تهوه و له
باز نهی ئیسلام چوونه دهر، به لام هیچ که سی له سه ر نه وه
سزا نه داوه، وه کو نه م ئایه تانه به روون و راشکاوینی نه وه
ده گه یه نن:

1- له سوورده تی (التوبة) ئایه تی (65، 66) دا، خوا (سبحانه و

تعالی) ده فهرموئ: **مَنْ وَلَّيْنَا سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا**
نَخْوَضُ وَنُلْعَبُ قُلْ أَلِلّٰهُ وَعَايِنُوهُ **وَرَسُولُهُ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ**
لَا تَعْذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ ... أَكْبَرُ التَّوْبَةِ.

دهر باره ی مو نافیق و دل نه خو شه کان ده دوی و ده فهرموئ:
نه گهر بهر سیاریان لیبکه ی به ته نکید له سه ر کردنه وه ده ئین:
ئیه مه له وه ق سانه ماندا (واته: نه وه ق سانه ی که کوهر یان
تیدا بووه) هه روا ریگه مان ده بپی و ده مانویست دووری پی
که م بکه ی نه وه وه گا ته مان ده کرد، (خوا ده فهرموئ)
به فهرموو: ئایا به خواو ئایه ته گانی و پیخه بهری خوا
گالته تان ده کرد؟ (لَا تَعْذِرُوا) عوزرو بیانوو مه یینه وه (قَدْ

كَفَرْتُمْ بَعْدَ اِيْمَانِكُمْ) له دواى ئەۋدى كە ئيمان تان ھيئا بوو
 كافر بوۋنەتەۋە، ھەندىك له زانايان دە ئين ليردا مەبەست
 له ئيمان، مسولمان بوۋنى ۋو كە شىيە، واتە دواى ئەۋدى بە
 روا لەت ھاتبوو نە ن يۋ ئى سلامەۋە، ئەۋە شتان
 ھەلۋە شاندۆتەۋە، ياخوۋ دواى ئەۋدى كە ئيمان تان ھيئا بوو
 بە راستىي، بە ۋە قسانە تان ۋ بە ۋ گالەتە كەرنە تان بە خوا
 ئايە تەكانى خوا ۋ پيغەم بەرى خوا ﷺ، ئيمانە كە تان
 ھەلۋە شاندۆتەۋە، ۋەك دەبىننن له حالئى كدا كە ئى سلام
 ئيمانى شيان ھەلۋە شاندۆتەۋە، بەلام نابىننن نە خوا
 (سبجانە وتعالى) باسى ھىچ سزايەكى كەرنە، ۋە نە
 پيغەمبەرىش ﷺ سزاي دابن، كە ديارە ئەۋانە كە سانىكى
 ناسراۋىش بوون، چونكە دە ۋەرمۇي: مِنْ وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ
 لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ أَكْبُرُ نَاشْكُرُ شە كە
 بىرسيار ۋەلام لەگەل كە سانىكى ديار ۋ ناسراۋدا نابى ناكەرى،
 ليرەشدا خواى كار بە جى بە راشكاۋىي كافر بوون ۋ كوفر كەرنى
 كۆمەللىكى ديارىگراۋ رادەگە يەننى بىئەۋدى ھىچ باس ۋ خواسى
 سزا (عقوبة) لە ئارادا ھەبى، ۋە لە ھۆى ھاتنە خوارەۋەشدا
 ديسان ديار ■ كە كە سانىكى ديارى كراۋ بوون ۋ دوايى ھاتوون
 بۆلای پيغەم بەر ﷺ ۋ سوينديان بۆ خواردوۋە كە

مه به ستیان ڕینگه بڕین و گالته کردن و کات به سه ربردن بووه، نه ک به جیددیی مه به ستیان ئیعلانی کوفر بووی.

2- ئا یه تیکی دیکه، ئا یه تی ژ ماره (74) ی هه ر سوورده تی (التوبة) یه که ده فه رموی: **مَنْ يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ مَا قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ وَهُمْ أُولَئِكَ لَمْ يَنَالُوا ... أَكْبَرُ التَّوْبَةِ**، واته: سویندت بو به خوا ده خۆن که نه یانگوتوه (وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ)، به لام به ته نکید و شه ی کوفر یان گو توه (وَكَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ) وه دوا ی ئیسلامه تییه که یان کوفر یان کردوه (وَهُمْ أُولَئِكَ لَمْ يَنَالُوا) وه ویستیشیان شتی بکه ن که ده ستیان پئی نه گه یشت، که بیشتەر ئاماژهمان پێدا مه به ستیان ئه وه بوو، که پیلانیک له دژی پیغمه بهر ﷺ بگ یرن و بی کوژن، له پئی جهنگی ته بووک له پێ چیک له دروو یه ک هه ل ی دیرن، که واته: لیڤه شدا خوا به روون و ڕا شکاویی ده فه رموی: له دوا ی ئیسلام کوفر یان کردوه، به لام هیچ سزاش د یار نه یه به سه ریاندا جه سپینرابی.

3- هه روه ها له سوورده تی (التوبة) ئایه تی (80) دا ده فه رموی:

مِنْ أَسْتَغْفِرَ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرَ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرَ لَهُمْ سَبْعِينَ
مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ
وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٨٠﴾ أَكْبَرُ التَّوْبَةِ، ده فهرموی:
تۆ داوای لیبوردن یان بۆ بکهی یان داوای لیبوردن یان بۆ
نه کهی، ئه گهر چه فتا (70) جار داوای لیبوردن یان بۆ له
خوا بکهی، خوا لی یان خوش نابێ، ئه ویش له بهر ئه وه که
کوفریان به خواو به پیغه مبه ره کهی کردوه، وه خوا رینمایی
کهسانی له رێ دهر جوو ناکات.

ئه وه به لگهی یه که م له سه ر ئه وه که ناگو نجی مه به ست له
فه رمای شته کانی پیغه مبه ر ﷺ که ده فهرموی: ((مَنْ بَدَّلَ
دِينَهُ فَاقْتُلُوهُ)) وه که ده فهرموی: ((التَّارِكُ لِدِينِهِ، الْمَفَارِقُ
الْجَمَاعَةِ)) مه به ست ئه وه بی، که هه رکه سی که له ئی سلام
هه لگه را یه وه ب کو ژری، چونکه نابین ی پیغه مبه ر ﷺ
ئه وانه، که له ئی سلامیش هه لگه را ونه ته وه نابین ی
کوشته بی، که واته: نابی قسه ی پیغه مبه ر ﷺ وه فه رمای شتی
پیغه مبه ر ﷺ پێ چه وانه ی ره فتاری پیغه مبه ر ﷺ بی، وه
له ژ یانی کرده ی پیغه مبه ر ﷺ دا نابینی هیج که سیکی
له سه ر ئه وه که کوفری کردوه له ئی سلام هه لگه را وه ته وه
سزا دا بی، که واته: نا بی فه رمای شته که شی پێ چه وانه ی

كرده وه كهى بى، بوى هه رماي شته كه ده بى مهبه ستيكى
ديكهى هه بى، كه له گهل كرده وه كهى دا تيكنه گيرى (۱).

به لگهى دووهم: سزا شهر عييه ديار يي كراوه كان (الحدود) وهك:
﴿تو له (قصاص)، سزاي زينا، سزاي ريگري، سزاي دزي،
سزاي بوختاني زينا (القذف)﴾ سهرجه م هاو ولان و زانايانيس
له سهر يان گوځ و په كدنگ، هه موو زانايان له سهر نه و
سزايانه په كده گن، كه سزاي كو شتنى نه نقه ست،
كو شتنه وديه و سزاي داو پڼ پيسي، سه د قه مچييه و، سزاي
دزي، ده ستر پينه و سزاي ريگري، نه و چوار جوړد سزايه يه،
كه له نايه تي (33) سزاي سوور تي (المائدة) دا با سكر اون، وه
سزاي بوختاني داو پڼ پيسي، هه شتا قه مچييه، نه وه زانايان
له سهر ي په كده گن، چونكه به ده قى قور ئاني ده لاهت پروون
(قطعة الدلالة) با سكر اون، به لام سزاي له ئي سلام
هه لگه پړانه وه، هاو ولا نيس و زاناياني دواى نه و انيس له باره يه وه
راجيايان هه يه، به ئي، زانايان له سهر نه و سزايانه ي ديكه
په كده گن، به لام له سهر نه وه، كه كه سيلك له ئي سلام

(1) نه گهر بشگوتري: نه و نايه ته له باره ي مونا فقه كانه و ده دو پڼ و ځوكمى
نه و انيس حيايه له هى هه لگه پړاوه كان! ده ئين: مونا فقه يك كه خوا عزوجل
له باره يانه وه ده فهرموى: كوفري ناشكرايان كرومو پاش ئيمان و نيسلام كافر
بوونه ته وه، دياره كه هه لگه پړاوه (مرتد) و پڼاسه ي (مرتد) ده يانگريته وه.

هه لده گه رپ ته وه، ئا يا ده بئ سزاكه ي چى بئ و چۆن بئ؟
زانا يان به هاوه لان و غه يرى هاوه لان يشه وه راجيا ييان هه يه .

ئه مه ش چه ند به لگه يه ك له و باره وه كه هاوه لاني
پيغه م بهر ﷺ خوا لي يان رازى بئ و زانا يان يش راجيا ييان
هه يه ده ر باره ي سزاي له ئي سلام هه لگه رانه وه، كه دياره
ئه گه ر فه رما ي شته گاني پيغه م بهر ﷺ روون و را شكاوبان
له و باره وه، وه كو هه نديك ئيديعا ده كه ن، نه ده گونجا هاوه لان
وه زانا يان راجيا ييان هه بييت:

1/ يه كئ له و به لگانه ئه وه يه كه عومهرى كورپ خه ت تاب -
خوا لي ي رازى بئ، راي وانه بووه كه هه لگه رانه بووه بكوژرييت،
به لكو راي و بووه كه چه پس بكر ييت، وه كو له م ده قه وه
دياره:

روى عبدالرزاق والبيهقي وابن حزم: ((أن أنسًا عاد من
"تستتر" فقدم على عمر، فسأله: ما فعل الستة الرهط من
بكر بن وائل، الذين ارتدوا عن الإسلام، فلهقوا بالمشركين؟
قال: يا أمير المؤمنين، قوم ارتدوا عن الإسلام، ولحقوا
بالمشركين، قتلوا بالمعركة، فاسترجع عمر (أي قال: إنا لله وإنا
إليه راجعون) قال أنس: وهل كان سبيلهم إلا القتل؟ قال:
نعم، كنت أعرض عليهم الإسلام، فإن أبوا أودعتهم السجن)).
رواه عبدالرزاق في المصنف: 10/165، 166، الأثر

(18696)، والبیه قی فی ال سنن: 8/207، و سعید بن من صور ص 3 ر قم (2573)، و ابن حزم فی المحلی: 11/221.

واته: هه رکام له عه بدوره زاق و ئیبن حهزم و بهیهه قیی دهگپرنه وه که ئه نه سی کوری مالیک له (توستور) دهگه پیتته وه، دهچئ بۆ لای عومه ر، خوا له هه ردووکیان رازی بی، عومه ر بهر سیاری لی ده کات: ئه و شهش که سه له هۆزی (بهگری کوری وائیل) که له ئی سلام هه لگه رابوو نه وه و په یوه ست بوو بوون به هاوبه شدانه رو کافره کان وه ■ سه ره نجامیان چی لی هات؟ گوتی: ئه ی گه وره ی بر واداران! کۆ مه لیک بوون له ئیسلام هه لگه رابوو نه وه و چوو بوونه گه ل هاوبه شدانه ره کان، له جه نگدا کوژران (واته: دوا ی ئه وه ی که به دیل گیران کوژران)، عومه ر گوتی: (إنا لله وإنا إليه راجعون) (واته: پی ناخۆش بوو)، ئه نه س گوتی: ئا یا جگه له گوشتن هیچ رییه کی دیکه یان هه بوو گوتی: به ئی ئه گه ر گه یان باتان نه لای من ئیسلام له سه ر راده نواندن (واته: ئیسلامم بۆ پێشنیار ده کردن که بگه رپێ نه وه بۆ ئیسلام)، جا ئه گه ر مسو لمان بووبانه وه باشه، به لام ئه گه ر مسو لمان نه بووبا نه وه سجنم ده کردن. که واته عومه ر خوا لی رازی بی، رای وانه بووه که که سیك له ئی سلام هه لده گه رپێ ته وه و ■ چیتته ن یو

کافره کانیش، مادام دواپی که به دیل دهگیری له سه ره نه وه که له ئیسلام هه لگه رانه وه، له سه ره نه وه نده بکوژی.

دیاره هه ندیک له زانیان نه وه هه لویه ته ی عومهریان خوا لپی رازی بی به وه پا ساو داوه ته وه، که عومهر له بهر بارودوخی جهنگ گوتوو یه تی با نه کوژی، یان له بهر نه وه ی که سزانی هه لگه رانه سزایه کی د یاری کراوی شه رعی نه وه له نیو باز نه ی سیاسه تی شه رعی و سنووری ده سه لاتی حوکمران و سه رۆکی ده ولته دا یه، وه کو دک تور (یوسف القرضاوی) له کتبی: (نحن والغرب أسئلة شائكة وأجوبة حاسمة) لا به ره (61. 62) دا هیناویه تی، به لام له راستیدا پاساوی یه که م به یزه وه له به ره نه وه نه بووه، چونکه پاش به دیل گیرانیان هیچ مه ترسیان نه ماوه که به ملاولادا بچن، وه پاساوی دووهمیشیان که ده لی: له به ره نه وه که سزای له ئیسلام هه لگه رانه وه سزایه کی دیاریکراو نه وه، نه وه هه ر فه سه ی ئیه یه وه ئیه مه ش ده ئین: له ئیسلام هه لگه رانه وه سزایه کی دیاریکراو نه وه، وا ته: سزایه کی شه رعی دیاریکراو، که له هه موو حالاندا جیه جی بکری.

2/ دووهمین به لگه: له سه ره نه وه که هاوه لانی به ریزو زانیان ده رباره ی سزای له ئیسلام هه لگه رانه وه راجیاییان هه یه، نه وه فه رموده یه یه که پێ شتر هینا مان که نه بوو موو سای

ئە شەعەریی خوا لێی رازی بێ پیغەمبەر ﷺ دەنزیڤی بۆ
یەمەن و دواوی موعازی کۆری جەبەلیشی بەدوادا دنازیڤی و
دواي ئەو‌ه‌ی کە موعاز دە‌ج‌ی بۆ لای و ئەو‌یش فەر‌مو‌وی
لێ‌ده‌کا داب‌ن‌ی‌شی، دە‌ب‌ی‌ن‌ی کاب‌را یە‌ک کە‌له‌ب‌چه کرا‌وه، دە‌ئ‌ی:
ئە‌وه ج‌ی‌یه؟ ئە‌ئ‌ی ئە‌وه جو‌وله‌کە‌یه کە مس‌و‌لمان بو‌وه
دوا‌ی بو‌وه تە‌وه جو‌وله‌کە، موعاز دە‌ئ‌ی: دانان‌ای‌شم هە‌تا‌کو
نە‌کو‌ژ‌ری، ئە‌وه ب‌ر‌پ‌اری خوا‌و پیغە‌م‌ب‌ه‌ری خوا‌یه ﷺ. ئە‌وه
فەر‌مو‌وده‌یه ئە‌بو‌و دا‌وود بە‌مج‌ۆ‌رد‌ی ه‌ی‌نا‌وه، دە‌ئ‌ی: (ف‌ائ‌ی أبو
موس‌ی ب‌ر‌جل قد‌ر ت‌د‌ عن‌ الإ‌سلام ف‌د‌ع‌اء ع‌شرین لی‌له، أو
ق‌ریباً م‌نها، ف‌ج‌اء مع‌اذ، ف‌د‌ع‌اء، ف‌أب‌ی ف‌ض‌رب عنقه).

واتە: پ‌یا‌و‌ی‌کیان ه‌ی‌نا له لای ئە‌بو‌و‌مو‌وسا کە له ئی‌س‌لام
هە‌ل‌گه‌ر‌اب‌ۆ‌وه، ئە‌بو‌و‌مو‌وسا ب‌ی‌ست شە‌و یا‌خ‌ود ئە‌وه د‌ه‌و‌رو‌به‌ره
هە‌مو‌و شە‌و‌ی بان‌گی دە‌کرد کە مس‌و‌لمان ب‌ی‌تە‌وه، (د‌یار‌د
ئە‌و‌یش مس‌و‌لمان نە‌ب‌ۆ‌تە‌وه)، کات‌ی موعاز ه‌ات بان‌گی کرد کە
مس‌و‌لمان ب‌ی‌تە‌وه، ئە‌و‌یش رازی نە‌بو‌و، وه له گە‌رد‌ن‌یدا.

ئە‌مه ئە‌وه د‌ه‌گە‌یه‌ن‌ی کە ئە‌بو‌و‌مو‌وسا و موعاز‌یش له‌وب‌اره‌وه
راج‌یا‌ی‌یان هە‌بو‌وه، ئە‌وه‌تا ئە‌بو‌و‌مو‌وسا ب‌ی‌ست شە‌و ئی‌س‌لام‌ی
بۆ پ‌ی‌ش‌ن‌یار ک‌رد‌وه کە مس‌و‌لمان ب‌ی‌تە‌وه‌و م‌ۆ‌ل‌ه‌تی دا‌وه، بە‌لام
موعاز د‌وا‌ی ئە‌وه‌ی کە بان‌گی ک‌رد‌وه بۆ ئی‌س‌لام و مس‌و‌لمان
نە‌بو‌وه، کو ش‌ت‌و‌وی‌ه‌تی، کە‌وا تە: ئە‌بو‌و‌مو‌و س‌ای ئە‌ شە‌ع‌ه‌ری‌ی و

موعازی کوری جه بهل، - خوا لییان رازی بی- هه ردووکیان
یه کرا نه بوون سه بارهت به سزادانی هه لگه پراوه له ئیسلام.

3/ سییه مین به لگه: هه رکام له (ابراهیم النخعی) و (سفیان
ال ثوری) ره حمهتی خوا یان لی بی وه کو له (م صنفی)
(عبدالرزاق) به ژماره (17697) دا هاتوه، رایان وایه که
بابای هه لگه پراوه (مرتد) ناکوژی و پیوسته بهردهوام داوی
به شیمان بوونه وهی لی بکری، وه کو (ابن قدامه) له کتیی
ناوداری خو (المغنی) بهرگی هه شت لا په ره (124) دا
هیناویهتی که (النخعی) گوتویهتی: (یستتاب المرتد ابدأ)
وا ته: بهردهوام داوی گه پرا نه وهی لی بدهکری، وا ته: هه تاکو
دهمری هه داوی په شیمان بوونه وهی لی بدهکری و ناکوژی.

که واته دهوای هه بوونی یه کدهنگی (اجماع) له سه ره وه
که سزای هه لگه پراوه بریتیه له کوشتن له هه موو حالاندا،
قهسه یه کی بی بنه ماو بی بناغه یه.

به لگهی سییه م: له سه ره وه که فه رمای شته گانی پیغه مبه ره ﷺ
ئه وه ناگه یه نن که ده بییت له ئیسلام هه لگه پراوه له هه موو
حالاندا بکوژی و سزایه کی شه رعیی دیاریکراوی نیه، ئه وه یه
که سزای شه رعیی دیاریکراو که (حدا) ی پی بدهگوتری، له
هه موو حالاندا ده بی جی به جی بکری، وه کو له م فه رمای شته دا

دیاره: ((عن عائشة رضي الله عنها: أن قريشا أهمهم شأن المرأة التي سرفت في عهد النبي ﷺ في غزوة الفتح، فقالوا من يكلم فيها رسول الله ﷺ؟ فقالوا: ومن يجتريء عليه إلا أسامة بن زيد حب رسول الله ﷺ، فأتى بها رسول الله ﷺ، فكلمه فيها أسامة بن زيد، فتلون وجه رسول الله ﷺ فقال: أتشفع في حد من حدود الله عزو جل؟)) رواه البخاري ومسلم. واته: دایک مان عانی شه - خوالی رازی بی- ده گپ پیت هوه که هورده شییه کان ده باره ی ئه و ئافره ته ی که دزی کرد بوو له سه رده می پیغه م به ردا ﷺ له جهنگی ئازا کردنی مه که هدا، زور خه فه تیان بی خوارد، گوتیان: کی له باره ی ئه و ئافره ته وه که سزای ده سته پینی به سه ردا نه چه سپی، قسه له که ل پیغه م به ری خوادا ﷺ ده کات؟ ئه وانیش گوتیان: جا کی ده ویری قسه بکات له و باره وه، مه کهر ئو سامه ی کوری زه ید که خوشه و پستی پیغه م به ری خوایه ﷺ، ئیدی ئه و ئافره ته بیان هی نا بو لای پیغه م به ر ﷺ که سزای ده سته پینی به سه ردا ب سه پینری، ئو سامه ی کوری زه ید له باره ی ئافره ته که وه قسه ی کردو به رگری لی کردو تکای بو کرد، پیغه م به ر ﷺ یش ده موچاوی موباره کی گوراو فه رموو: ئا یا تا کا ده که ی بو جیبه جی نه کردنی

سزايهك له سزاګانې خواى بهرزو بالاده ست؟!، واته: پيى ناخوښ بوو، وه سزايه كه يان به سهردا چه سپاند.

ليړه دا له بهر نه وه دى سزاي د سترپين سزايه كي شهرعييه، پيغه مېهر ﷺ له ئوسامه ي كورې زميد كه خوښي و بابيشي ژور ژور له لاي خوښه ويست بوون، قبولي نه كړدوه كه تكا بكن بؤ جيبه جي نه كړدى ئه و سزا شهرعييه، به لام دېنين پيغه مېهرى خوا ﷺ تكا كړدى عوسمانى كورې عه فغان - خوا ليى رازى بى، بؤ عه بدوللاى ئيبن ئه بى سسهرح كه براى شيرى بووه، قبول دكا، هه رچه نده (عبدالله بن ابي ال سرح) كاتى خوئ نوو سهرى وه حى بووه دوا يى هه لگه پراو ته وه، وهك له (السيرة النبوية لابن هشام) بهرگى (4) لا په رة (231 232) وه (ال سيرة الحلبية للحلبي) بهرگى (3) لا په رة (336) دا هاتوه به سهراته كه يان هي ناوه، كه عه بدوللاى ئيبن ئه بى سسهرح له ئي سلام هه لده گه پي ته وه وه دچي ته وه نيو كافر دكانى مه ككه، به لام له روژى ئازاد كړانى مه ككه دا عه بدوللا دچي ته لاي عوسمان - خوا ليى رازى بى، عوسمانيش په ناي ددا، وه له لاي پيغه مېهرى خوا تكاى بؤ دكا، پيغه مېهر ﷺ له سهره تاوه بيدهنگ ده بى، پاشان ليى ده بوورى و دوا تريش عه بدوللا مسولمان دېي.

جا دیاره ئه گهر هاتباو سزای کوشتنی هه‌لگه‌رانه‌وه له ئیسلامدا سزایه‌کی دیاری کراوبووایه، وه‌کو هی قه‌تل و زینا و دزی و بوختانی داوین پیدایی و رێگری، ئه‌وه بیگو مان پیغمه‌به‌ری خوا ﷺ نه‌ك هه‌ر تگای عوسمانی ق‌بوول نه‌ده‌کرد، به‌لگه‌وه‌کو چۆن له ئوسامه‌ی کوری زه‌ید توورده‌بوو، له عوسمانیش به‌ته‌ئکید توورده‌بوو، چونکه سزایاریکراوه‌کان (الحدود) ته‌نا نه‌ت پیغمه‌به‌ری خواش ﷺ بو‌ی نیه‌ قسه‌یان تیدا بکا، له سۆنگه‌ی ئه‌وه‌وه که له لایه‌ن خواوه‌د یاریکراون، هه‌ربۆیه‌ش پیغمه‌به‌ری خوا و شه‌ی سنووره‌کانی خوا، یا سزایاریکراوه‌کانی خوا (حدود الله‌ی بو‌ به‌کاره‌یناون.

به‌لگه‌ی چواره‌م، له‌وباره‌وه که فه‌رمایشته‌کانی پیغمه‌به‌ر ﷺ ئه‌وه‌ناکه‌یه‌ن که سزای هه‌لگه‌راوه‌ له ئیسلام هه‌میشه‌ بریتی بێ له‌کوشتن، ئه‌وه‌یه که پیغمه‌به‌ری خوا ﷺ کاتیک که عومهری کوری خه‌تتاب خاوی لای رازی بێ، بو‌ی پێشنیار ده‌کات که (عبدالله بن ابي بن سلول) بکوژێ وه‌ پێی ده‌لێ: (دعني أضرب عنق هذا المنافق) لیمگه‌رێ با له‌گه‌ردنی ئه‌و منافقه‌ بده‌م، له‌هه‌لویستیکدا که عه‌بدوڵلا لای ده‌پ شکووته‌وه، پیغمه‌به‌ر ﷺ پێی ده‌فه‌رمو‌ی: (دعه، لا يتحدث الناس أن محمداً يقتل أصحابه) رواه البخاري ومسلم،

واته: وازى ليږيڼه، با خه لك نه لږن موحه ممه د هاوه له كانى
خوى ده كوژى، پيغه مبه ر ﷺ نه يوت كوشتنى نار هوايه، وهك
سزادانيكى سنوورى ده سته لاتى شهرعيسى، به لام فه رموى: با
خه لك نه لږ موحه ممه د هاوه له كانى خوى ده كوژى، ليړمدا
ئه مه نه وه ده گه يه نى كه پيغه مبه ر ﷺ نه ورووژيړانى
راى گشتى له دژى پيغه مبه ر ﷺ و مسوئلمانانى كردوه به
پا ساوى جيبه جى نه كردنى نه و سزايه، به لام ۱۱ ياره سزا
شهرعيبه كان، نه وه نابى ته پا ساوى جيبه جى نه كردنيان،
كه وا ته: د ياره كو شتنى ئين سان له سهر هه لگه را نه وه له
ئى سلام، سزايه كى شهرعيسى نيه نه گه رنا پيغه مبه ر ﷺ
نه وهى نه ده كرده پا ساوى.

به لگه ي پيښه و كو تايى له و باره وه نه وه يه كه ته نانه ت نه و
زانبا نه ش كه را يان وا يه با باى هه لا گه را وه سزايه كى
كو شتنه، راجيا ييان هه يه له و باره وه كه ئا يا نه و سزايه
يه كي كه له سزا ديارى كرا وه كان (الحدود الشرعية)، يا خود
سزايه كى سياسيه و څو كمران د يارى ده كات، هه نديكيان
ده لږن: سزايه كى ۱۱ ياري كراوى شهرعيبه و هه نديكي شيان
ده لږن: نه خير به لكو سزايه كى سياسيه، به و واتايه كه له
سنوورى سه لاهيه ت و نه سه لاتى څو كمراندا يه، كه وا ته:
نه گه ر كو شتنى هه لا گه را وه سزايه كى ۱۱ ياري كراوى شهرعيسى

بو وایه، ئه و راجیاییه نه ده بوو.

که واته ئیستا بۆ مان دهر کهوت که ناگو نجی مه به ست له هه رمای شتی پیغم بهر ﷺ که ده هه رموی: ((مَنْ بَدَّلَ دِيْنَهٗ فَاقْتُلُوْهُ)) کوشتنی هه ر بابایه کی هه لگه پراوه بۆ له ئیسلام، به لگو ناچارین بلیین: مه به ست له و که سه که سزای کوشتنی به سه ردا ده چه سپی، که سیکه ئه وه نه بی ته نیا وازی له ئیسلام هی نابی و کافر بووبیته وه، به لگو وێرای کافر بوونه وه وازه یان له ئیسلام، چۆته ریزی دوژمنانی ئیسلامی شه وه به هیژو جهک به ره نگاری مسو لمانان بۆته وه، واته، وێرای (الخروج من الإسلام)، (الخروج علی الإسلام) یشی گردۆته پی شه، وه که سزای کوشتنی بۆ دانرا وه، له سه ر له دژی ئی سلام دهر چوونی هتی، نهک له ئی سلام دهر چوونی، به ته عبیری هه رمو و ده ی پیغم بهری خوا ﷺ، له سه ر سیفه تی: (المفارقة للجماعة) ده کوژری، نهک له سه ر سیفه تی (التارك لدينه)، چونکه پێشتر با سمان کرد که پیغم بهر ﷺ بۆ هه لگه پراوه له ئیسلام، دوو سیفه تی باس گردوون (التارك لدينه) و (المفارقة للجماعة) (وازه ی نه ر له ئاینه که ی) وه (جیابوو وه له کو مه لی مو سلمانان)، جا با بای هه لگه پراوه له ئیسلام ته نیا له به ره ته وه، که وازی له ئاینه که ی هی نا وه، نا کوژری،

بەلگەلە سەر ئەۋەدى ۋازى لە كۆ مەللى م سولمانان ھى ناۋە،
چوۋەتە ر يىزى دۆزىنا نەۋە روو بەرۋوى ئى سلام م سولمانان
بۆتەۋە، لەسەر ئەۋە دەكوۋرى.

ۋە ھەر لە ۋارە دەگونجى ئەۋەش بە بەلگەلە بېئىرىتەۋە كە
زانايان ديسان، ئەۋانەى كە رايان ۋايە ھەلگەراۋە لە ئى سلام
بكوۋرى، راجاييان ھەيە لە ۋارە كە ئايا ئافرىتى م سولمانان
كاتىك لە ئى سلام ھەلگەلەتەۋە، ئەۋىش ۋەك پ ياي سزى
ھەلگەرا نەۋە لە ئى سلامى بە سەردا دەچە سې يان نا؟! ديارە
راجاييەكە شيان دەگەلەتەۋە بۆ ئەۋە كە ئافرىت ناتوانى
جەنگاۋەر بى، بە عادەت ۋايە ئافرىت جەنگاۋەر نابى ۋ مەترسى
جەنگو دزايەتى لىناكرى لە بەرامبەر ئى سلام م سولماناندا،
ئە گەرنا خۇ لە كافىرۋونە كەدا ۋە كو پ ياي چۆن كافىر دە بى،
ئافرىتىش كافىر دە بى، بەلام ۋە كو چۆن پ ياي دىتوانى بىتە
جەنگاۋەر سەنگەر لە دزى ئى سلام م سولمانان بگرى، ئافرىت
ئەۋ تۈنایەى نىيە، بۆيە زانايان كەۋتۈنە راجاييەۋە، كەۋاتە:
ھەلگەراۋەش لە ئى سلام، لە سەر عەينى كافىرۋون و
ھەلگەراۋە كەى ناكوۋرى، بەلگەلە سەر دزايەتتىكىردنە كەى و
لە سەر سەنگەرگرتنەكەى لە ئى سلام م سولمانان دە كوۋرى،
ئەگەرنا ئەگەر ھەر لەسەر كوفرىكەى كوۋر رايە ئەۋە زانايان لە
بارەى كوشتنى ئافرىتى ھەلگەراۋە يەكراۋ يە كەنگ ۱۱ بوون،

چونكه كوفرى پ پياوو ژن وهك يه كه، به لام دژا يه تي كړدن و
سه نگره گرتنيان وهك يهك نيه، كه واته: هو كارو پاساوى كو شتنى
هه لگه راوه ځو فرده كه ي نيه و سه نگره گرتنه كه يه تى.

خاوه نى (بدائع الصنائع) له بهرگى (7) لا پهره (135) دا،
هه روه ها (ابن قدامة) له (الغني) بهرگى (8) لا پهره (133) دا
ئه م ق سه يه يان له حنه فييه كا نه وه هي ناوه، كه ئا فرده تى
هه لگه راوه له ئي سلام ناكوژرى و گو تو ويا نه: (ل قول الر سول:
لا تقاتلوا امراء، ولانها لا تقتل بالكفر الأصلي، فلا تقتل بالطاريء)،
واته: له بهر ئه وه ي پيغه مبه ر ﷺ (ته و جيهاتى داوه له جه نگاندا)
فه رمو و يه تى: هيچ ئا فرمه تيك مه كوژن، وه له بهر ئه وه ي به كوفرى
ئه سلئى ئا فرمه ناكوژرى، (واته: ئا فرمه تيك كه له ئه سلدا كا فره
ناكوژرى)، بويه كاتيكيش له ئي سلام هه لده گه رپ ته وه و كوفريكى
تازدى به سه ردا دئ، ديسان ناكوژرى.

به لام پيوسته بزانه رى كه كوفر گوتن و دربرپنى كافريتى
شتيكه و ق سه گوتن و جن يودان و سو كايه تى كړدن به خوا
قورئان و پيغه مبه ر صلى الله عليه وسلم و پيروي يه گاننى ديكه،
شتيكى ديكه يه و ځوكمه كه يان ج پياوازه. هه ربؤ يه ش خوا
(سبحانه و تعالى) له مسو لمانان يشى قه ده غه كړدو كه جن يو به
پهر س ترا وه گاننى بي بروايان بدن وهك فه رمو و يه تى: مِنْ وَلَا

تَسْبُوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسْبُوا اللَّهَ عَدَاً بِغَيْرِ عِلْمٍ
كَذَلِكَ زَيَّلَ لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلَهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا
كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٠٨﴾ أَكْثَرُ الْأَعْمَامِ . د یاره جوڼیه‌تی مامه له‌کردن
له‌گه‌ل نه‌و حاله ته‌ش دا ده‌که‌وی ته جوغزی ده‌سته‌لاتی
شه‌رعییه‌وه به‌ئیجرائاتو سزادان.

ئذجا له‌کو‌تایی تو‌یژینه‌وه‌ماندا ده‌ر باره‌ی هه‌لگه‌رانه‌وه له
ئیسلام، س‌ی خالی گرنگی دیکه‌ش ده‌خه‌ینه ږوو:

خالی یه‌که‌م: له‌راستییدا مامه‌له‌کردن له‌گه‌ل حاله‌تو دیارده‌ی
هه‌لگه‌رانه‌وه له‌ئایین (الإرتداد عن الدین) له‌سه‌ر رای
زۆر به‌ی هه‌ره‌زۆری زانا یان له‌باز نه‌ی فراوانی
هه‌لسوکه‌وته‌کانو له‌جوغزی سیاسه‌تی شه‌رعیی و‌قه‌له‌مه‌رو‌ی
حوکمران (صلاحیة الحاكم) دایه، هه‌ربۆیه‌ش هه‌م هاوه‌لان -
خوا لییان رازی ب‌ی-و هه‌م زانایانی دوا‌ی ئه‌وانیش له‌وباره‌وه
راو هه‌ل‌ئویستی جیا‌جیا یان هه‌بووه‌و ئه‌گه‌ر هات‌باو سنوورو
سزایه‌کی شه‌رعیی دیاریکراو بووا یه، هه‌موویان له‌سه‌ری
یه‌گده‌نگ ده‌بوون، وه‌کو چۆن له‌سه‌ر سزا شه‌رعییه‌کانی
دیکه یه‌گده‌نگ بوون، ئینجا حیکمه‌تی ئه‌وه‌ش که شه‌ریعت
سزایه‌کی دیاریکراوی بۆ‌گو‌ناهی له‌ئایین هه‌لگه‌رانه‌وه
دا نه‌ناوه‌و بۆ‌قه له‌مه‌رو‌ی حوکمه‌رانی وازلیه‌ی ناوه،

بەپيچەوانەى گوناح و تاوانەکانى دیکەو، وەکو قەتل و زینا و
دزى و رېگرى و بوختان، حکمەتەکەى ئەومىه کە:

1- گو ناح و تاوا نەکانى دى کە کردەو ەى د یاریکراون، وە
دەگونجى سزای دیاریکراویشیان ھەبى.

2- ھەرکام لەو گوناح و تاوانە زيانان بۆ کە سانیک کە لە
بەرامبەریناندا دەکرى مسۆگەرە، قەتل زيانە کەى مسۆگەرە،
ھەرودھا: دزى، رېگرى، بوختان کردن، زینا.

3- ئەو ئازادییەى کە مرفۇ پيويستىەتى بۆ تافیکردنەو، ھىچ
پەکى لە سەریان نە کەوتو، وا تە: پەکى لە سەر ئەو
گوناحانە نەکەوتو، پەکى لەسەر ئەو نە کەوتو کە دەبى
دزى بکا، بۆ ئەو ەى ئازادى خوى بچە سپىنى، یاخود زینا
بکا، یاخود قەتل بکا، یاخود رېگرى بکا، یا بوختان بۆ
خەلک بکا، بەلام لە ئاپین ھەلگەرانەو:

1/ کردەو ەکى دیاریکراو زیەو یەك شتى دیاریکراو زیە،
بەلگو چەندان جوۆرى ھەیه، بۆ نموونە:

ا- دەگونجى خاومەنەکەى ئیشکالى فیکرى ھەبى.

ب- وە دەگونجى مەبەستى فىل و فەرەج بى، وەکو ھەلوپستى
ھە ندی لە جوولە کەکان، کە خوا لەبارەیا نەو
فەرموو یەتى: مَن وَقَالَ طَائِفَةٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ ءَامِنُوا

يَا لَذِيْ اُنْزِلَ عَلَيَّ الْاٰتِيْنَ ؕ اٰمِنُوْا وَجْهَ النَّهَارِ وَاَكْفُرُوْا ؕ اٰخِرُهُ لَعَلَّهٖمْ
يَرْجِعُوْنَ ﴿٧٢﴾ أَكْبَرُ آلِ عِرَانَ، واتە: گۆمەئێك لە خاوەن
کتێبەکان گوتیان: پێش زیودرۆ بپروا بپینن بەودی کە بۆ
سەر برپاداران دابەزینراوە و دواى زیودرۆش کافر ببنەو،
بەلکو ھەلگەرپنەو، واتە: بۆ ئەودى تووشى بەلبە لەى
فیکریان بکەن، دەگوێجى ھەلگەرانەو ■ لە نیسلام جوۆرە
فیل و بیلانیکی ئاوابی.

ج- وە دەگوێجى و پیرای ھەلگەرا نەودى فیکری، جەنگ و
دژایەتیشى لەگەڵ بى، وەکو پێشتر باسمان کرد.

د- وە دەشگوێجى ھەلگەرانەو لە نیسلام، لەژێر فشاردا بى بە
نا چاری، وە کو خوا دە فەرموێ: مِنْ مَنْ كَفَرَ بِاللّٰهِ مِنْ
بَعْدِ اٰيْمٰنِهٖۤ اِلَّا مَنْ اُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْاٰيْمٰنِ وَلٰكِنْ
مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهٖمُ غَضَبٌ مِّنَ اللّٰهِ وَلَهُمْ
عَذَابٌ عَظِيْمٌ ﴿١٦٦﴾ أَكْبَرُ النحل، واتە: ھەرکە سێك دواى
ئەو کە ئیمانى ھیناوە کوفر بە خوا بکا، مەگەر کە سێك
زۆرى لیبکری و دلێشى ئارامگرتووبی بە ئیمان، بەلام
ھەرکە سێك بە سینەى گو شاد و لاو کافر بى، ئەوا نە
توورەى خویان لەسەرەو سزایەکی مەزنیان بۆ ھەیه.

بېگومان ھەركام لەم چوار جۆرەش كە دەگونجى جۆرى
 دىكەش ھەبن لە ھەلگەرانە ۋە لە ئىسلام، ھۆكۈمى تايبەتى
 خۆى ھە يەو ناگونجى يەك ھۆكۈم بۆ ھەموويان ۋ يارى
 ب كرى، بۆ يە سزاي ھەلگەرانە ۋە لە ئىسلام سزايەكى
 ۋ يارىكرانە يە، چۈنكە چەند جۆرىك ھەلگەرانە ۋە لە
 ئىسلام ھە يە، ئا يا كە سىك كە نا چاردەكرى لە ئىسلام
 ھەلگەرىپ تە ۋە دە بى ب كۆزرى؟ بە دە قى ئا يەت دە ئى
 ناكۆزرى، ياخود كە سى كە ھەلدەگەرىپ تە ۋە بە مەبەستى
 ئە ۋە كە مسوئەلمانان تووشى بەلبەلەى فېكرى ب كات، ۋە كۆ
 ئە ۋە كە سە وا يە كە قەنا عەتىكى بۆ دروست بوو، لە
 ئىسلام ھەلگەرانە ۋە؟ بېگومان نەخىر، يان كە سىك كە
 وىپراى ھەلگەرانە ۋە ۋە كۆ حالەتى فېكرى، دە چى دزايەتى
 ئىسلامو مسوئەلمانان دە كا بە ھىز، ۋە كۆ ئە ۋە وا يە بە
 قەنا عەتى فېكرى ھەلۆيەستى گۆراۋە؟ بېگومان نەخىر،
 بۆ يە ھەركام لە ۋا نە پىۋىستە ھەلۆيەستىكى تايبەتى لە
 بەرامبەردا بنوئىرى.

□ / مە گەر لە حالەتى دزايەت يېگەردن ۋ جەنگ بەرپا كەردا،
 ئە گەرنا ھەلگەرانە ۋە بەس زىانى بۆ خاۋەنى ھە يە ۋە كۆ
 گوناھو تاوانەكانى دىكە نىە كە ھەمىشە زىانى بۆ خەلك
 مسۆگەر بى.

ئەو ئازادىيەى كە مروف پىويستى پىيەتى بۇ تافىكرانە ھە،
پەكى لە سەر ئازادىيى بىروپا كەوتود، واتە: پەكى لە سەر
ئەو كەوتو كە ھەركاتىك ويستى بىروپا بە شتىك بىنى، ۋە
ھەركاتىك ويستى ۋاز لە ۋەنا ۋەت ۋە قىدە يە بىنى،
بەلگو ئازادىيى فىكرى بىنەرتىيى تىرىن جۇرى ئازادىيى
پىويستە بۇ مروفىك كە بىەۋىت مروف بىمىنى.

خالى دوووم: بۇ يە زۇرىك لە زانا يان بەبى تىۋوپا مانى زۇر
يەك سەر رايانگەيا ندود كە سزاي لە ئايىن ھەلگەرانە ھە
كوشتە، چونكە لە رۇزگارى پىغەمبەرى خوا ﷺ ۋە خەلىفە
راشىدەكانىدا، ھالەتى لە ئايىن ھەلگەرانە ھەلگەرانە ھەلگەرانە، يان
ھەر نەبوود، يان دەگ مەن بوو ۋە ئەو كاتە ھالەتى
ھەلگەرانە ھە، يەك سەر لە چوونە پىزى كافران ۋە پىو
بەيوە ستىبونىاندا بەرجە ستەبوود، واتە: ئەو كاتە كە مەتر
ۋا بوو بە ھۆى ئىشكالى فىكرى يەو ۋە خەلك لە ئىسلام
ھەلگەرىتە ھە، بەلگو ۋا بوو كە بۇ دۇايە تىيىكرىنى ئىسلام
م سولمانان قۇلى ھەلەمەلىدە، يەك سەر ئەو كە سە كە لە
ئىسلام ھەلگەرانە ھە، چۆتە نىۋىزى كافران ۋە بەرى
كافرانە ھە ۋە پىيا نەو بەيوە ست بوو ۋە بە جەك بە ھىز
لە گەل ئىسلام م سولماناندا رووبەروو ۋە تەو، جا
لە بەرئە ھە ھالەتە كە بەگشتى ۋا بوو، زانا يان گوتوۋىانە:
لە ئىسلام ھەلگەرانە ھە، سزاكەى كوشتە، چونكە ئەو كاتە

هه‌لگه‌پا نه‌وه له ئیسلام یه‌كسان بووه به‌دژا یه‌تی‌كردنی
ئیسلام و مسوڵمانان و رووبه‌پروو بوو نه‌و میان به‌چه‌ك، بۆیه
زانا یان به‌گشتی، حوكمی ئه‌و حا له‌ت و هه‌لومه‌ر چه
تا یه‌تی‌یه‌یان به‌سه‌ر ئه‌و مه‌سه‌له‌یه‌دا گشتاندوه‌و، دوا یی وا
هاتۆته به‌رجاو كه‌ سزای له‌ ئایین هه‌لگه‌پا نه‌وه، هه‌ر چۆن
بێ هه‌ر كوشتنه، به‌لام له‌ راستییدا وانیه، وه‌كو پروونمان
كردوه‌و، هه‌روه‌ها له‌ رۆژگاری سه‌رمقای خایلافه‌تی (ابوبكر
الصديق) دا - خوالیی رازی بێ-، جه‌نگی مسوڵمانان له‌ گه‌ل
زه‌كات نه‌دهران (مانعوا الزكاة) و له‌ ئایین هه‌لگه‌پا وانا، ئه‌و
مۆركه‌ی به‌ حا له‌تی هه‌لگه‌پا نه‌وه نوو ساند، كه‌ هه‌میشه
جه‌نگ كردن و سه‌نگه‌رگرتنی له‌گه‌لدا یه‌و دیاره حوكمی
ئه‌وه‌ش ئاشكرا یه‌ كه‌ چۆنه، واته: له‌ سه‌رده‌می ئه‌بووبه‌كردا
- خوالیی رازی بێت، كه‌ سانیک هه‌بوون له‌ ئیسلام
هه‌لگه‌پا بوو نه‌وه‌و هه‌لگه‌پا نه‌وه كه‌ یان له‌ زه‌كات نه‌دا ندا
به‌رجه‌سته بوو، له‌به‌ر ئه‌وه‌ش به‌ كا‌فر له‌قه‌ ئه‌م‌درا‌و
ئه‌بووبه‌كرد - خوالیی رازی بێ-، جه‌نگی له‌گه‌لدا كردن
له‌به‌رئه‌وه‌ی سه‌نگه‌ریان گرتبوو له‌ ئیسلام و مسوڵمانان و به
چه‌ك له‌ گه‌ل ئیسلام و مسوڵمانان رووبه‌پروو بوو نه‌وه،
ئیدی له‌و‌كات به‌دوا وه‌لگه‌پا نه‌وه له‌ ئیسلام، ئه‌و
مۆركه‌ی پێوه‌ نوو سێنرا كه‌ سزاكه‌ی كوشتنه، به‌لام له‌

راستیدا نه وانه هه لگه پراوانیکی تایبتهت بوون که بریتیبوون له که سانیک که دژا یهتی ئیسلام و مسولمانانیاں ده کرد، یاخود مسولمان بوون و ده یانگوت زه کات نادمین، هه لبه ته کهسیک که ئیعلانی مسولمانتهتی خوئی ده کات، به لام دوا یی پابه ند نابیی به ئهرکی سهر شانیه وه، ئیسلام و مسولمانان یاخود ده وئتهتی ئیسلامی بوئی ههیه سزای بدات له سهر ئه و پابه ندنه بوونه، به تایبتهت که ئه و ئهرکه په یوهندی به مافی خه لگه وه هه بی که زه کاته، چونکه وه کو چوئن نویژ حه قی خوا یه، زه کاتیش حه قی خه لکه، له و حاله ته دا ده سه لاتی ئیسلامی بوئی هه یه سزای بدات، له سهر که متهر خه میی کردنی له جیبه جیی کردنی ئهرکی سهر شانیدا.

خالی سییه م: بیگو مان له نایین هه لگه پرا نه وه که وره ترین خرا په و تاوا نه، به تایبتهت که ئیسلام بر وای به ئایینی ته قایدیی و به ئیمان هی نانی ته قایدیی و کویرانه نیه، وه بر وای به زوړلیکردن نیه، وه هیچ خاوه ن عه قل و ویزدانیکی ساغیش ناتوانی ره خنه یه کی به جیی له ئیسلام بگری، به لام ناگو نجی ئیسلامیک که به را شکاویی رایگه یا ندوه که خوا (عزو جل) به ندمکانی خوئی ئازاد و سهر پ شک کردوه بو هه ل بژاردنی ئیمان و کوفر، ئیسلامیکی و ناگو نجی دوا یی له سهر هه ل بژاردنی کوفریک که خوا ریی پیداده، مرؤف سزا

بدات، چونکه ریپیدانی له چی و سزادانی له چی؟، پاشان دهلیین: ئایا نه و کهسه ی که بۆنه وه ی به سزای هه لگه رانه وه نه کوژری، کوفره که ی په نهان ده کاو ده بی ته مو نافیق، ئیسلام و مسوڵمانان چ خیریکی لیده بینن، ئیمه نه گهر بلیین: نه خیر ده بی هه ر کهس گوتی من له ئیسلام هه لده گهریمه وه حه تمه ن بکوژری، له و حاله ته دا نه وانه ی که قه ناعه تیان به ئیسلام نامیین، دیاره نه وه ی که له ریزی مسوڵمانان ده چیته ده رو په یوه ست ده بی به ریزی کافرا نه وه و دژایه تی ئیسلام و مسوڵمانان ده کات، نه و ده سزایه که ی دیاره .

به لام که سیك که وه کو فیکر قه ناعه تی به ئیسلام نامیین و له ولا شه وه ده سه لات ی ئی سلامی ده ئی، نه گهر ئیعلانی کوفر ده کت بکه ی، واته: ئیعلانی نه و قه ناعه ته بکه ی که بۆت دروست بووه، که بپوات به ئیسلام نه ماوه، ده کوژری، ئایا نه و که سه چی ده کات؟ بیگو مان له هه زار په ک کهس ناتوانی کوفره که ی خوی ئیعلان بکاو په نهانی ده کات، جا ئایا کاتی که کوفره که ی په نهان ده کات، ئایا نه و ئینسانه ده بی ته چی؟ بیگو مان له کافرکی ئا شکراره تو نا چاری ده که ی به بی ته کافرکی په نهان، کافری په نهان کی یه؟ مونا فیه، جا ئایا بۆ ئیسلام و مسوڵمانان کافرکی ئا شکرا زه رده ری که متر یا خود کافرکی په نهان؟ به ته نکید کافری

ئا شکر زەرەری کەمترە، وا تە ئە گەر وە کو بەرژەو ەندی
ئە سلام و م سولمانانیش لیک بدری تەو، دێ سان مە سەلە
سزادانی خەلک لە سەر ھەلگەرا نەو ە لە ئی سلام ھیچ
بەرژەو ەندی یەکی تیدا نیە، چونکە مونا فیق و دەغە ئەکان
زۆر زەرەرو زیانیان زۆتر ■ بۆ ئیسلام و سولمانان لە کافر ■
ئاشکرایەکان، بۆیە خوا (سبحانە و تعالی) سزای مونا فیقەکانی
لە قورئاندا بە سەختێراناو ە لە سزای کافرەکان، وە کو
دە ەرموی: **مِنْ إِنْ التَّافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَنْ**
تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا ﴿١٤٥﴾ **أَكْبَرُ** الہ ساء، وا تە: بیگو مان
مونا فیقەکان لە پ لەی ژ یرەو ە ئاگردان، وە ھیچ
یارمەتیدەریکیشیان بۆ بەیدا ناکە، ەلەبەت بۆیەش لە
بنی بنەو ەدان، چونکە لە ەموو کافرەکان خراپ ترن، بەلێ
کوفری نیفاق لە ەموو جۆرە کوفرەکانی دیکە خراپ ترە،
بۆیە سزایەکی توندترە، کەواتە: کاتیک کە خەلک ناچار
دە کرێ ئەو کوفرە کە لە دایدا جیگیر بوو، ئەو
قەناعەت گۆرانە کە بۆی پەیدا بوو، کە بریت یە لە
پروانەمانی بە ئیسلام، پەنھانی بکات، ئەو ە راستییە
حالتی نیفاق پەرە پێدەری.

لە كۈتايى ئەم لىكۆلىنە ۋە شىدا دەلىين:

ئە ۋە بەلگەنەى خىستماننە روو بايى ئە ۋە دەكەن، كە بە روون و
 راشكاۋىيى بلىين: سزاي ھەلگەرانە ۋە لە ئىسلام بەپىچە ۋە نەى
 ئە ۋە ۋە كە زۆر باۋە لە نىو مسوئلماناندا، برىتى نىيە لە كۈشتن،
 ۋە برىتى نىيە لە سزايەك كە يە كە ھىنگىي زانا يانى لە سەربى و
 برىتى نىيە لە سزايەك ۋەك سزا شەرىيە ديارىكراۋە كانى دىكە
 سزاي قەتل و زى ناو رىگرىي و دزىي و بوختان كىردن، بەلگو
 مامە ئە كىردن لە گەل دياردە ۋە حالەتى ھەلگەرانە ۋە لە ئىسلام،
 شىۋازى جۇراۋ جۇرى پىۋى ستە ۋە سنوورى سەلاھىيەتى
 ھۆكۈمرانى مسوئلماناندايە، بۇ ئە ۋەى ھەر حالەتە بەپىي خۇي
 مامە ئەى لەگە ئدا بىكرى، ئە گەر كابرانى شىكالى فىكرىي ھە يە
 موناھە شە ۋە ۋە ۋىزى لەگە ئدا بىكرى، ئە گەر بە پىلان ۋە فىل
 ۋادەكەت، بۇ ئە ۋەى بەلەلە دروست بىكات ۋەكو خۇي ۋە لە قەدەر
 خۇي سزا بىرى، ۋە ئە گەر ۋىپراي ھەلگەرانە ۋە پىلان گىپرانىشى
 تىدايە ۋە پەيوەستبۈۋنى تىدايە بە ئەھلى كوفىرە ۋە ۋىزايەتى ۋە
 سەنگەرگىرتنى لە بەرانبەر مسوئلمانان تىدايە، ئە ۋە با سزاي پىر
 بە پىست بىرى.

ھەلەبە تە مەن دەزانم كە ئەم مە سەلەيە م شتومرى زۆرى

و صلى الله على محمد وعلى آله أجمعين والحمد لله رب العالمين .

هه و ئير

لږ ډېره ګوښه اړه پريښه کار اخیستلې
 بس همکرم تر موافق تازولې دا چمتو کړې

پښتانه پښتانه مکتبې ماموستا علي باباير

archive.org/details/@alibapir

www.alibapir.com
 پښتانه پښتانه مکتبې ماموستا علي باباير

علي باباير AliBapir

علي باباير AliBapir

کتابخانه
 پښتانه پښتانه مکتبې ماموستا علي باباير

بەرھەمەکانی دائەر

- 1- پوختەيەك دەربارەى ئىسلام. چاپى 2/ 2006.
- 2- دەبەرئىك راجوونى ئىسلام و پېچكان. چاپى 3/ 2006
- 3- يادى خوا، گزندگى يادى خوا نە ژيانى مرقۇف دا. چاپى 1/ 1987/
- 4- كۆمەئى خوا. چاپى 1/ 1988
- 5- پېشمەرگەى ئىسلام، يان مسوئلمانى موحاھىد كىيەو چۆنە؟ چاپى 3/ 2001
- 6- دەردو دەرمانى بزووتنەوئى ئىسلامى. چاپى 1/ 1989
- 7- رېبازى پېغمبەر ﷺ كامەيە؟ چاپى 1/ 1989
- تېببىنى: دواتر خرايە نىو كتيبى (مسوئلمانى كامل: بەشى يەگەم: بىرو برواى م سوئلمان) وه دواتر ئەميش خرايە نىو كتيبى (ئيمان و عەقىدەى ئىسلامىي) يەو .
- 8- رېگاي صالح بوون و بەرمو خوا چوون. چاپى 3/ 2005
- 9- كوردستان بۆ ويران بووو چۆن ئاودان دەبىتەوئە؟ چاپى 1/ 1989
- 10- حوكمى گەرا نەوئە ژىر نىرى طاغووت. چاپى 2/ 2005/
- 11- سۆزى نەتەوايەتى و بىرى ناسيؤنالىزم لە تەرازووى

ئىسلامدا. چاپى 3/ 2005

12- مەسئۇلئەتلىك كامىل/ بەشى يەكەم: بىرۈ بىرۈى مەسئۇلئەتلىك.

چاپى 1 / 1997

تېببىي نى: ((دوا ترخرا يەنە ئۆكتەبى (ئىمان ۋە ھەقىقەت يەنە ئىسلامىيە)) .

13- چارەسەرى كېشەي كورد ئەنئەنىۋىيەن ۋە پەرماندا.

چاپى 1 / 1992

14- بىرۈتتە ھەي ئىسلامىيە ئەدۋەپىيەن مان ۋە نەماندا. چاپى 1

1993/

15- بىرۈتتە ھەي ئىسلامىيە ۋە ئاينەدە يەكەي گەش ۋە پۈۈن. چاپى 1 /

1995

16- پىرۋەي بەرنا مەي فېكەي كەي ئىسلامىيە. چاپى 1 /

1996

17- چەند پىرۋەيەك بۇ ئىسلامىيەكەي كوردستان. چاپى 1

1996/

18- ئىسلام ۋە كېشە ھەنۈكەيەكەي. چاپى 1 / 1995

19- باريا بىن! داپۋە خانى پەشەت كۆمەنگەكەي مان بەرەو

ھەندىر دەبات. چاپى 2 / 2006.

20- خەپەرستى ئىسلامىيە: بەشى يەكەم/ خەپەرستى بەگەشتى،

پاك ۋە خەپەرستى .

21- خەپەرستى ئىسلامىيە: بەشى دۈۋەم/ نۆپۇز بەرپەكەردىن .

- 22- خواجه‌رستی ئیسلامی: به‌شی سییه‌م/ مال به‌خشین و زه‌کات.
- 23- خواجه‌رستی ئیسلامی: به‌شی چوارده‌م/ روژوو گرتن، چه‌جو عومر، زیگری خوا.
- 24- گه‌رانه‌وه‌و بۆ لای خوا (عزّ وجلّ). چاپی 5 / 2010
- 25- زانایانی ئیسلام کین و چۆن 19 چاپی 2 / 2002
- تییینی : بۆ زمانی عه‌ره‌بیش وهرگی‌پراوه‌.
- 26- بنچینه‌و گرنه‌گه‌کانی هه‌ئس و گه‌وتی شه‌رعیانه‌و ژیرانه‌و له‌ گه‌ئ ورده‌و بابه‌ته‌ خیلافیه‌کاندا، چاپی 1 / 1999 .
- تییینی: ئەم نامیلکه‌یه‌ باسیکی به‌رگی یه‌که‌می گتییی: (خواجه‌رستی ئیسلامی)یه‌، وه‌ بۆ زمانی عه‌ره‌بیش وهرگی‌پراوه‌و ئیستا له‌ژێر چاپه‌.
- 27- مزگه‌وته‌کانی کوردستان له‌نیوان ئاوه‌دانکردنه‌وه‌و وێران کردن دا. چاپی 1 / 2000
- 28- تاقیکردنه‌وه‌ی خوا بۆ به‌نده‌کانی چی‌یه‌و چۆنه‌؟ چاپی 1 / 2000
- 29- به‌نه‌ما شه‌رعییه‌کان و هه‌یه‌ له‌ گه‌شته‌کانی کۆ مه‌ئیک ئیسلامی ره‌سه‌ن .
- تییینی: (ئهم نامیلکه‌یه‌ وهرگی‌پراوته‌ سه‌ر زمانی عه‌ره‌بی).
- 30- کۆ مه‌ئێ ئیسلامی: ئا مانج و هه‌ئوێ سته‌کانی. چاپی 1 / 2001

- 31- پا ساوو بەڭگە شەرىئەتلىك بىنا ئىكەنلىكىنى سىلايمى،
ئالغەكەنلىكى: 1 و 2 و 3 و 4 . چاپى 1 / 2001
- 32- ئافرىقى مەسۇلىنى كۆردىمەن شەرىئەتلىك ۋە ئەرگە
گىرگەنلىكى. چاپى 1 / 2000.
- 33- ئافرىقى خىزانە سايە شەرىئەت دا . چاپى 2 / 2005
- 34- چەند مەسەلەلەرنى باۋى سەردەم . چاپى 5 / 2005
- تېببىي: ۋەزىپىلەر ۋە سەزىمەتلىك ۋەزىيەت.
- 35- چەند رېپورتىرلار بۇ خەۋەر ئۈچۈن ئىشەنچسىزلىك ئىشەنچسىزلىك.
چاپى 1 / 2002
- 36- سىنۇر ۋە ئىككىنچى مەسەلەلەرنى (چاۋپىكەۋىتى دىكتورى سىن
مۇھەممەد ئىزىز). چاپى 2 / 2003
- 37- چۈن ھەسەتلىك ۋە گەل خەۋەرلىك دا بىرگەن؟ چاپى 1 /
2002
- تېببىي: ۋەزىپىلەر ۋە سەزىمەتلىك ۋەزىيەت.
- 38- شەھىد كىيىمى چىلىپەيلىكلىك ھەيە؟ چاپى 1 / 2002
- 39- جىھاد ئەرلىك خۇدادا چەند سەزىمەتلىك ئىشەنچسىزلىك.
چاپى 1 / 2002
- 40- بۇئەۋى ئەرگە جىھاد كىرگەن ئەرگە ئىشەنچسىزلىك؟ چاپى 1 /
2002
- 41- جىھاد ئەرلىك خۇدادا چىلىپەيلىكلىك ۋە گەل خەۋەرلىك دا بىرگەن؟
چاپى 1 / 2002.

42- ئە شىكەنجەۋزىي نىدان (چاۋپىكەۋىتى ھاۋزىن عو مەر)
چاپى 2 / 2006 .

تېيىنى: ۋەرگىپراۋىتە سەر زمانى غەربىي، ھەرۋەھا دوو تەرەپمەي
فارسىشى گراۋو چاپ ۋە بىلاۋىگراۋىتە ۋە.

43- كارو پىرۋەي ئىسلامىمان (ۋتارى كۆنگرەي يە كەمى كۆمەلى
ئىسلامىي) چاپى 2 / 2006 .

44- ئىسلام ۋە مەسئۇلىيەتلىك ۋە كارى ئىسلامىي ئەبەر رۇشنايى قورئان ۋە
سۈننەتدا. چاپى 1 / 2006 .

45- ئىمان ۋە غەيىدە ئىسلامىي. بەرگى/ 1، ئىمان ۋە غەيىدە
ئىسلامىي چىيە ۋە چۈنە؟ 1 تا 12 . چاپى 1 / 2006

46- ئىمان ۋە غەيىدە ئىسلامىي. بەرگى/ 2، خوا بە يەگىرتىن
(التوحيد) ئە بەدەيىنەرا يەتتى ۋە پەرۋەردىگارىتى دا. 13 تا
26 . چاپى 1 / 2006

47- ئىمان ۋە غەيىدە ئىسلامىي. بەرگى/ 3، خوا بە يەگىرتىن ئە
ناۋ ۋە سىفەت ۋە پەرۋەردىگارىتى دا، 27 تا 36 . چاپى 1 /
2007

48- ئىمان ۋە غەيىدە ئىسلامىي. بەرگى/ 4، ئىمان بە
فەرىشتەكانى خوا (عز و جل)، كەت يىبەكانى خوا (عز و جل)،
پىيغەمبەرانى خوا (ع ليهم ال صلاة وال سلام). 37 تا 40 .
چاپى 1 / 2007

49- ئىمان ۋە غەيىدە ئىسلامىي. بەرگى/ 5، ئىمان بە رۇزى دوايى

قەزاۋ قەدەر 41 تا 45 . چاپى 1 / 2008

50- ئيمان و عەقىدە ئىسلامىي. بەرگى/6، تايىبەتمە ندىي و ديدو
بۆچۈنەكانى پەيپەروانى رېيازى راست. 46 تا 50 . چاپى 1 /
2008

51- تەۋزى ئىسلامىي و عەلمانىي و خالە ھاۋبەش و جياۋازەكانيان.
چاپى 1 / 2007

تېيىنى: زۆر بەى بە (24) ئالاقە لە ھەفتە نامەى (ھاۋولاتى) و
ئەۋەى دىكەش بە (9) ئالاقە لە ھەفتەنا مەى (ئاۋىنە) دا
بلاۋگراۋتەۋە.

52- گەنجەكانمان لە نىۋان رەسەنايەتىي و لاسايى كىرنەۋەدا.

53- بە دوورخستەۋەى ئافرىت لە ئىسلام چ زىانىك دەكەين؟

54- سىياسەتى ئىسلامىي و چەند پوونكرىنەۋەىەك.

55- چۆنىەتى بوۋنە پىشەنگ و بنىاتنانى بنكەى جەماۋەرىي.

56- چەند بنەمايەكى گىرنگى وتارىپىزىي.

57- قوتابيانى زانىارى شەرىعى چەند سەرنج و رېنمايى يەك.

58- خوۋ رەۋشتى بەرزو پەسند سەنگى مەھكى مەسۇلمانەتى يە.

59- بانگەۋاز بۆ لاي خوا .

60- قوتابيان لەم ھەل و مەرجەدا پىۋىستە چۆن بن و چى بكن؟!

61- ضيف و قضية (مقابلة مع فتاة العربية). كە دوايى لە شىۋەى

نامىلكەدا چاپ گراۋە.

- 62- حۋار خاۋس (مقابله مع قناة العالم). كە دوايى له شېۋەى نامىلكەدا چاپ كراۋە.
- 63- خواناسىي، ئايىن ، ئيمان. چاپى 2 / 2009 .
- 64- واقىعى ھەرىمى كوردستان... دىلىكى ئىسلامىيانە. چاپى 1 / 2008 .
- 65- چەند بابەتتىكى ھونەرىي لەبەرپۇشنای قورپان و سوننەت دا. چاپى 1 / 2008
- 66- چۆن باش تر له كتيبي بەرپۇزی خوا بەهرەمە ند دە بین؟! چاپى 1 / 2008 .
- 67- سروشت و پايەكانى خیزان و مە سەلەى چەندۇنىی له تەرازووی شەرع و عەقل دا
- تیبینی: ئەم نامىلكەیه بە (14) ئالقە له پۇژنامەى (پۇژنامە) دا
بلا و كراۋەتە ۋە.
- 68- پوخ تەى ژياننا مەى پىغەم بەرى خوا ﷺ . چاپى 2010/1 .
- 69- چەند بابەتتىكى سىياسى ھاۋچەرخ لەبەرپۇشنای عەقل و ۋە حى دا

ئەو بەرھەمانەى لەژبەر چاپىن

- 1- الإسلام كما يتجلى في كتاب الله تبارك وتعالى، المجلد الأول.
- 2- ئه‌رکی سه‌رشانمان به‌رانبه‌ر به‌ قورئان .
- 3- خاتوو عائیشه دایکی بر‌واداران.
- 4- مه‌لای گه‌وره‌ی کۆیه‌و ته‌فسیره‌که‌ی و چه‌ند سه‌رنجیک.

نه‌و به‌ره‌مانه‌ی چا‌ومر‌ئی چا‌پن.

- 1- الإسلام كما يتجلى في كتاب الله تبارك وتعالى، المجلد 2- 7 .
- 2- خو‌وو ره‌وشتی ئیسلامی.
- 3- ئافره‌ت و خیزان له‌ سایه‌ی شه‌ریعه‌تدا. به‌رگی دو‌وه‌م.
- 4- گرنگی و پی‌ویستی پا‌به‌ندی به‌ قورئان و سونه‌ته‌وه‌.
- 5- چه‌ند ده‌رسیک له‌: (ته‌فسیری قورئانی به‌رزو به‌پیز)، که ئه‌ گه‌ر خوا ته‌مه‌ن بدات هه‌موو قورئان ته‌واو ده‌که‌ین.

نه‌ ئه‌وه‌ کۆمه‌له‌یه‌که‌مان له‌ ده‌یانێمان
بۆ ئه‌وه‌مان ده‌ستگیر کردووه‌
بۆ ئه‌وه‌مان ده‌ستگیر کردووه‌

AliBapir/عەل باپیر

archive.org/details/@alibapir

AliBapir/عەل باپیر

www.alibapir.net
English - عربي - کوردی

AliBapir

AliBapir/عەل باپیر

AliBapir/عەل باپیر